

Innowacyjne metody aktywizacji zawodowej
grup skrajnie wykluczonych

Fundacja
FUNDUSZ WSPÓŁPRACY

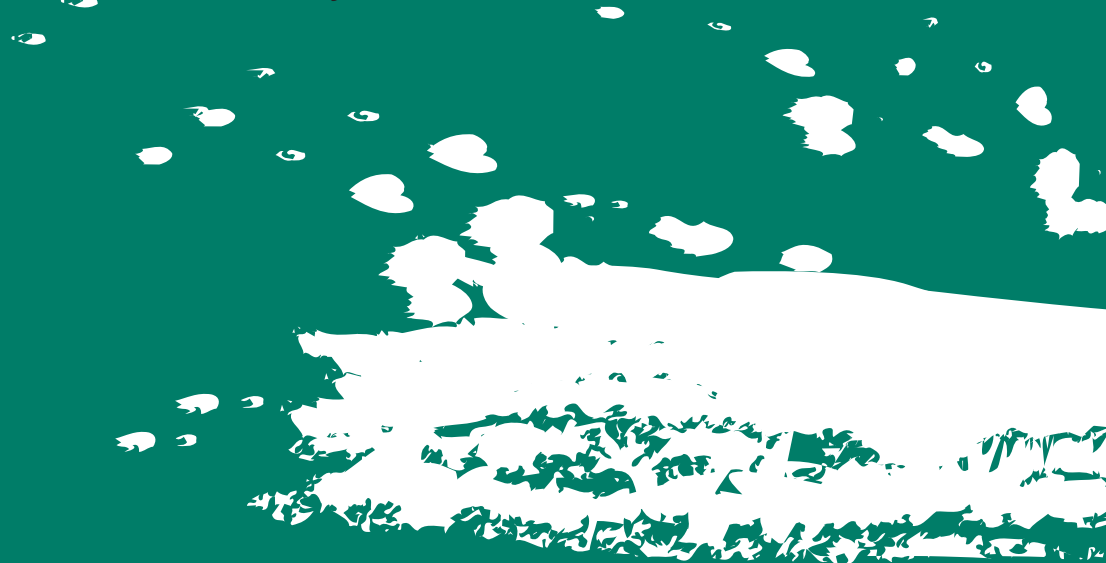
testowane przez Partnerstwa realizujące
Program Inicjatywy Wspólnotowej

EQUAL

Innovative Methods in the Vocational
Mobilisation of Extremely Excluded Groups

tested by Partnerships implementing the Community
Initiative Programme

EQUAL

Innowacyjne metody aktywizacji zawodowej grup skrajnie wykluczonych

testowane przez Partnerstwa realizujące
Program Inicjatywy Wspólnotowej

EQUAL

Innovative Methods in the Vocational Mobilisation of Extremely Excluded Groups

tested by Partnerships implementing the Community
Initiative Programme

EQUAL

Wydawca: Fundacja „Fundusz Współpracy”, ul. Górnośląska 4a, 00-444 Warszawa

www.cofund.org.pl

Autorzy tekstów: Filip Piotrowski, Renata Włoch. Zespół redakcyjny: Beata Puszczewicz, Marek Maziuk

Opracowanie graficzne, skład i łamanie: www.pracowniacc.pl, Nakład: 2000 egz.

Warszawa 2008

Spis treści

Table of Content

WPROWADZENIE	6
INTRODUCTION	7
Beneficjenci	8
Beneficiaries	9
TWORZENIE MOTYWACJI – Partnerstwo „Want2Learn”	10
STIMULATING MOTIVATION – the “Want2Learn” Partnership	11
METODA TWORZENIA – Partnerstwo „Wyprowadzić na prostą”	12
ASSOCIATION METHOD – the “Back on Track” Partnership	13
BUDOWANIE EKONOMI SPOŁECZNEJ – Partnerstwo „Ekonomia w praktyce”	16
BUILDING THE SOCIAL ECONOMY – the “Social Economy in Practice” Partnership	17
TERAPIA DZIĘKI ZIELONEJ PRACY – Partnerstwo „Ekoszansa – dajmy sobie pracę”	22
THERAPY THROUGH ENVIRONMENTAL WORK – the “Ecochance – Give Yourself a Job” Partnership	23
RESOCJALIZACJA PRZEZ CZYNNĄ OCHRONĘ PRZYRODY – Partnerstwo „ Czarna Owca – skazani na ochronę przyrody”	26
SOCIAL REHABILITATION BY THE ACTIVE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT – the “Black Sheep” Partnership	27
SWOBODA EKSPERYMENTOWANIA	30
FREEDOM TO EXPERIMENT	31
OPISANE PARTNERSTWA	32
DESCRIPTION OF THE PARTNERSHIPS	33
Źródła	34
References	34

WPROWADZENIE

Praca jest jednym z podstawowych sposobów społecznego zakorzenienia człowieka. Umożliwia konsumpcję oraz korzystanie z systemów gwarancji społecznych i zasobów instytucji. Sytuuje człowieka w strukturze społecznej i dostarcza wyznaczników określania własnej tożsamości. Długotrwały brak pracy sprawia, że jednostka nie jest w stanie w pełni uczestniczyć w życiu zbiorowym. Staje się, według określenia socjologa Kazimierza Frieske, „człowiekiem luźnym”, nie zintegrowanym z resztą społeczeństwa. Stopniowo ogranicza swoje relacje i zmienia się w człowieka „przezroczystego”, niewidocznego dla reszty społeczeństwa i nierzadko nie starającego się o bycie dostrzeganym. Dlatego ludziom raz wykluczonym z rynku pracy tak trudno nań powrócić.

Wśród grup wykluczonych z rynku pracy znajdują się również takie, które można określić jako społecznie skrajnie zmarginalizowane. W przypadku osób bezdomnych, uzależnionych od środków psychoaktywnych, żyjących z HIV lub chorujących na AIDS oraz więźniów brak pracy jest zarówno przyczyną, jak i przejawem wykluczenia społecznego. Marginalizację społeczną osób należących do jednej z tych grup wzmacniają zarówno procesy stygmatyzacji i odrzucanie przez społeczeństwo, jak i samoizolacja, przejawiająca się brakiem poszanowania dla wartości, norm i sposobów zachowania charakterystycznych dla zdecydowanej większości społeczeństwa.

W obszarze tematycznym A Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL działają Partnerstwa zajmujące się ułatwianiem wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom mającym trudności z integracją lub reintegracją. Wiele z tych Partnerstw postanowiło podjąć zadanie wypracowania techniki ponownego włączenia osób skrajnie zmarginalizowanych do społeczeństwa za pomocą przywrócenia ich na rynek pracy. Cechą charakterystyczną stosowanych przez nie rozwiązań jest więc ścisłe powiązanie reintegracji społecznej i zawodowej. Uwagę poświęciliśmy działalności pięciu Partnerstw. Są to:

- Partnerstwo **Want2Learn**, zajmujące się profilaktyką wykluczenia wśród młodzieży oraz reintegracją zawodową młodych więźniów;
- Partnerstwo **Wyprowadzić na prostą**, zajmujące się aktywizacją społeczną i zawodową osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością;
- Partnerstwo **Ekonomia społeczna w praktyce**, aktywizujące społecznie i zawodowo osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, długotrwale bezrobotne oraz uzależnione;
- Partnerstwo **Ekoszansa – dajmy sobie pracę**, które skupiło swe działania na osobach uzależnionych, żyjących z HIV lub AIDS.
- Partnerstwo **Czarna Owca – skazani na ochronę przyrody**, które realizuje zadanie aktywizacji zawodowej więźniów.

INTRODUCTION

Work is one of primary factors in the social anchoring of human beings. It allows them to be consumers and utilise social benefit systems as well as institutional resources. Work places individuals inside the social structure and provides them with a point of reference for determining their own identity. Long-term joblessness makes human beings unable to participate in collective life to the full extent. As defined by sociologist Kazimierz Frieske, such people become “loose men”, not integrated with the rest of the society. Their interactions are gradually reduced as they turn into “transparent” people, invisible to the rest of the community, often trying not to be seen. That is why people excluded from the labour market find it difficult to return to the job marketplace.

Among the groups of people excluded from the job market, there are also those that can be referred to as being extremely marginalised. In the case of homeless people, those dependent on psychoactive agents, HIV carriers, AIDS sufferers, and prisoners, the lack of a job is both the reason for and a manifestation of social exclusion. The social marginalisation of people belonging to one of these groups drives both the process of “social stigmatising” and rejection by the society, along with self-isolation marked by disrespect for values, standards and patterns of behaviour that characterise a sweeping majority of the society.

Within thematic area A of the Community Initiative EQUAL, there are Partnerships that deal with facilitating the entry into and return to the job market for individuals having difficulties with integration or re-integration

with the society (in order to promote an open job market for everyone). Many of those Partnerships have embarked on the task of devising solutions for including the extremely marginalised into the society by their re-introduction to the job market. A characteristic feature of the solutions they have employed is a close connection between social and vocational re-integration. Here, our focus is on the operations of five such Partnerships. These are:

- the **Want2Learn** Partnership, dealing with the prevention of exclusion among young people and the vocational re-integration of young prisoners;
- the **Back on Track** Partnership (Wyprowadzić na prostą), dealing with social and vocational mobilisation of the homeless and people threatened with homelessness;
- the **Social Economy in Practice** Partnership (Ekonomia społeczna w praktyce), which attempts to mobilise, socially and vocationally, homeless people and those threatened with homelessness as well long-term unemployed and drug-dependent individuals;
- the **Ecochance – Give Yourself a Job** Partnership (Ekoszansa – dajmy sobie pracę), which focuses its activities on the problems of drug-dependent individuals, HIV carriers and AIDS sufferers;
- the **Black Sheep. Condemned to Nature Protection** Partnership (Czarna Owca. Skazani na Ochronę Przyrody), which carries out the task of the vocational mobilisation of prisoners.

Beneficjenci

Beneficjentami Partnerstwa **Want2Learn** są młodzi ludzie wykluczeni lub zagrożeni wykluczeniem społecznym. Są to głównie osoby, które nie ukończyły szkoły średniej bądź gimnazjum i których – ze względu na osiągnięty wiek – nie obejmuje już obowiązek szkolny. W ich sytuacji niedostatek edukacji przekładają się bezpośrednio na brak perspektyw zawodowych. Beneficjentami Partnerstwa są również więźniowie w wieku 18 – 24 lat z Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu. W programie bierze udział w sumie 163 młodych ludzi, w tym 15 więźniów.

Bezdomność jest jedną z najcięższych form wykluczenia, odrywa bowiem jednostkę od miejsca zamieszkania, skazuje ją na niebyt administracyjny, a przez to na wykluczenie we wszystkich niemal wymiarach życia społecznego. Beneficjentami ostatecznymi Partnerstwa **Wyprowadzić na prostą** są osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, korzystające z noclegowni i schronisk, a także z punktów pomocy dla osób zagrożonych bezdomnością. Wsparcie, którego dostarczają im takie organizacje, konserwuje ich pozycję społeczną, gdyż tego typu placówki nie podejmują żadnych działań mających na celu aktywizację zawodową swych podopiecznych. Należy podkreślić, że osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością, oprócz niskich kompetencji zawodowych, mają także ograniczone umiejętności funkcjonowania na rynku pracy. Partnerstwo skierowało swą pomoc do 397 osób, z których 122 znalazły zatrudnienie.

Podobną kategorią beneficjentów zajmuje się Partnerstwo **Ekonomia społeczna w praktyce**, które objęło swoimi działaniami około 400 osób dłu-

gotrwale bezrobotnych, bezdomnych i uzależnionych, zakładając, że 25% z nich powinno uzyskać zatrudnienie po zakończeniu działań.

Partnerstwo **Ekoszansa** postawiło sobie za cel aktywizację zawodową osób wykluczonych społecznie w dwóch wymiarach. Jego beneficjentami są osoby wychodzące z uzależnień i żyjące z HIV lub AIDS. Wiąże się to, po pierwsze, z ciągłym niebezpieczeństwem powrotu do nałogu, po drugie zaś – ze stygmatyzacją społeczną osób uzależnionych, wzmocnioną dodatkowo obawą związaną z ich chorobą. Obie te silnie stygmatyzujące cechy w większości wypadków łączą się z brakiem pracy oraz bezdomnością. Jak wynika z badań sondażowych przeprowadzonych w ośrodkach rehabilitacji i readaptacji, poziom bezrobocia i bezdomności wśród trafiających tam osób jest bardzo wysoki i sięga odpowiednio 90% i 50%. Tylko 21% nosicieli HIV jest zatrudnionych na etacie, 16% ma rentę oraz pracuje dorywczo, 11% ma rentę oraz wsparcie rodziny, 11% otrzymuje zasiłek z ośrodka pomocy społecznej, 3% przyznaje się do żebractwa (strona internetowa Partnerstw).

Beneficjentami Partnerstwa **Czarna Owca** jest 310 więźniów z Zakładu Karnego w Wołowie. Fakt odbywania kary pozbawienia wolności w oczywisty sposób wyklucza ich z życia społecznego. Wykluczenie to jest zarazem jedną z przyczyn, dla których ich szanse na znalezienie pracy po wyjściu na wolność są znikome. Wynika to z ich nikłych kompetencji zawodowych oraz znacznej dewaluacji posiadanej wiedzy, spowodowanej przebywaniem w więzieniu. Beneficjenci dobierani są do projektu w taki sposób, aby zakończenie szkoleń zbiegło się z momentem ich zwolnienia.

Beneficiaries

The beneficiaries of the **Want2Learn** Partnership are young people excluded or threatened with social exclusion. Among them, there are primarily people who have failed to graduate from junior or senior secondary schools, or those who, owing to their age, are not covered by the mandatory schooling scheme. In their case, insufficient educational accomplishments directly translate into no vocational prospects. The beneficiaries of the Partnership's actions are also prisoners in the 18-24 age group from Penitentiary No 1 in Wrocław. There are a total of 163 young participants in the Partnership's programme, including 15 prisoners.

Homelessness is one of the most serious types of exclusion, as it severs the link between an individual and his/her place of residence, making the person fall into administrative oblivion and thus excluding him/her in nearly all dimensions of social life. The final beneficiaries of the **Back on Track** Partnership are homeless people and those threatened with homelessness, who use night shelters for the homeless as well as support centres for people threatened with homelessness. The support provided to these individuals by such organisations only conserves their social status, as they do not take any actions to mobilise their beneficiaries in the vocational dimension. It should be underscored that the homeless and those threatened with homelessness, next to their poor vocational competencies, also have extremely limited capabilities to function on the job market. The Partnership offered its help to 397 people, of whom 122 managed to find jobs.

A similar category of beneficiaries is targeted by the **Social Economy in Practice** Partnership, whose operations have covered approx. 400 long-term unemployed, homeless and addicted people, and the assumption

behind the programme is that one out of four beneficiaries should manage to find a job once the actions are completed.

The **Ecochance** Partnership seeks to vocationally mobilise persons who are socially excluded in two dimensions. The partnership's beneficiaries are those who are trying to recover from dependencies, HIV carriers and AIDS sufferers. Their status firstly entails the ever-present risk of plunging back into addiction and, secondly, being socially stigmatised, which is additionally strengthened by the social fear related to their illness. These strongly stigmatising properties combined very often lead to those people's joblessness and homelessness. As indicated by the pilot research carried out by rehabilitation and re-introduction centres, the level of joblessness and homelessness among people who seek support there is extremely high, reaching 90% and 50% respectively. A mere 21% of HIV carriers have full time jobs, 16% receive disability benefits and do odd jobs, 11% receive disability benefits and are supported by their families, 11% receive benefits from social welfare centres, while 3% admit that they beg on the streets (the Partnership website).

The beneficiaries of the **Black Sheep** Partnership are 310 prisoners of the Penitentiary in Wołów. A prison sentence is an obvious example of social exclusion. At the same time, it is a factor that dramatically reduces the former prisoners' chance of getting a job after serving their time in prison. This results from their poor vocational competencies as well as the substantial degradation of the knowledge they possess, caused by the time spent in prison. The beneficiaries for the Partnership's programme are selected so that the completion of the related training coincides with their discharge from prison.

TWORZENIE MOTYWACJI – Partnerstwo „Want2Learn”

„Masz od 18–24 lata? Mieszkasz we Wrocławiu? Masz problemy w szkole? Nie masz kwalifikacji, by znaleźć pracę? Zgłoś się do nas!!!”. W taki sposób reklamowało swoją działalność wśród wrocławskiej młodzieży Partnerstwo **Want2Learn**. Skupiło się ono na grupie osób zagrożonych wykluczeniem oraz zaoferowało im udział w bezpłatnych szkoleniach ogólnych i zawodowych.

Partnerstwo rozpoznało dwie podstawowe bariery w aktywizacji zawodowej młodzieży: brak odpowiedniej motywacji oraz niedostatek kompetencji (zarówno ogólnych, jak i zawodowych). Wszystkie te niedostatki potęgowane są niedojrzałością emocjonalną beneficjentów i brakiem przygotowania do pełnego funkcjonowania w społeczeństwie. Jak zauważa koordynator merytoryczny Partnerstwa, Maria Kędzierska: *Ci młodzi ludzie mają bardzo słaby wgląd w siebie, w swoje umiejętności. W pierwszym etapie szkoleń znalazły się więc warsztaty motywująco-aktywizujące, nastawione na wzmacnianie asertywności, podczas których beneficjenci uczyli się pracy w zespole. Ważnym aspektem była również integracja w ramach grupy rówieśniczej, czemu miały służyć wspólne wyjazdy, a także platforma internetowa. Partnerstwo za swój sukces uznało już to, że *Udało się ich wyciągnąć z domów. Oni za dużo czasu spędzają w czterech ścianach. [...] Niektórzy ostatnie dwa-trzy lata spędzili grając na komputerze. W nocy surfują po Internecie – co mogliśmy sprawdzić kontrolując godziny logowania na naszej stronie, budzą się około południa, a potem nie przychodzą na zajęcia. Problem w tym, że większość z nich ma babcię lub rodziców, którzy zawsze włożą jakieś jedzenie do lodówki. Prawda jest taka, że ci młodzi ludzie trochę pasożytują* (Magdalena Michałek, przedstawicielka Partnerstwa).*

Drugi etap stanowiły szkolenia dotyczące kompetencji ogólnych, takich jak umiejętność analizy informacji, czytania ze zrozumieniem, czyli - ogólnie rzecz biorąc - kompetencji, które młodzi ludzie powinni byli wynieść ze szkoły. Trzeci etap to szkolenia zawodowe w czterech dziedzinach: gospodarka magazynowa połączona z obsługą wózków widłowych, projektowanie stron internetowych, obsługa sekretariatu oraz doradztwo zawodowe. Każdy beneficjent otrzymał profesjonalne portfolio, zawierające opis jego umiejętności zawodowych. Partnerstwo nawiązało również kontakty z pracodawcami, jednak nie były one zbyt satysfakcjonujące. Jak stwierdza Magdalena Michałek: *Pracodawcy nie chcą zatrudniać osób z wykształceniem podstawowym, nawet jeśli mają one ukończone certyfikowane kursy. Pojawiły się też bariery po stronie beneficjentów; nie zawsze było łatwo ich przekonać, że warto chodzić na rozmowy kwalifikacyjne.*

Rozpoczynając swoją działalność Partnerstwo uznało, że mierzalnym sukcesem będzie umieszczenie na rynku pracy co najmniej 39 osób miesięcznie. Szybko jednak partnerzy doszli do wniosku, że podstawową wartością projektu było [...] *wykształcenie kręgosłupa. Być może oni się nie zatrudnią na takim poziomie, na jakim byśmy chcieli. Cieszy nas jednak i to, że np. jeden z naszych beneficjentów podjął pracę i po przepracowaniu jakiegoś czasu stwierdził, że taka praca mu nie wystarczy, że ten poziom wykształcenia mu nie odpowiada, i wrócił do szkoły. Być może to właśnie jest największy sukces tego projektu* (Ewa Waleńska, przedstawicielka Partnerstwa).

STIMULATING MOTIVATION

– the “Want2Learn” Partnership

Are you 18 to 24? Do you live in Wrocław? Do you have problems at school and no qualifications to find a job? Come to us!!!” This is how the **Want2Learn** Partnership advertised their actions among young people from Wrocław. They focused on the group of young people threatened with exclusion, offering them a chance to participate in free training workshops, both general and vocational.

The Partnership identified two primary barriers to the vocational mobilisation of the youth, namely the lack of proper motivation and insufficient competencies (both general and vocational). These deficiencies are aggravated by the emotional immaturity of the beneficiaries and their unpreparedness to participate fully in social life. As noted by the subject matter expert coordinator of the Partnership Maria Kędzierska: *These young people have very poor insight into themselves, into their competencies. The first stage of their training covered motivation and mobilisation workshops, focused on reinforcing assertive attitudes, where the beneficiaries learnt the rules of teamwork. Another important aspect of the training was integration within their peer group, facilitated by spending time together on group trips as well as on the Internet platform. The success, as perceived by the Partnership, was the sheer fact that: We managed to drag them out of their homes. They spend way too much time within four walls. [...] Some of them spent two or three years playing computer games. At night, they surf on the Internet, which we were able to find out by checking their log-on times on our website. They wake up around noon and fail to turn up for their classes. The problem is that most of them have grandparents or parents who always put some food in the fridge. The truth is that these young people sponge off them a bit* (Magdalena Michalek, the Partnership’s representative).

The second stage included training in general competencies, such as analysing information, reading with understanding, i.e. in general terms competencies that young people should acquire at school. The third stage was vocational training in four areas: warehouse management combined with fork lift operation, website design, secretarial work and vocational consultancy. Every beneficiary received a professional portfolio with a description of their vocational skills. The Partnership also initiated contacts with employers, but these failed to be satisfactory. As argued by Magdalena Michalek: *Employers are not keen to employ people with primary school education, even if they complete certified courses. Obstacles on the part*

of beneficiaries also emerged, as it was not always easy to convince them that it was worthwhile to turn up for interviews.

At the outset of its operation, the Partnership agreed that a quantifiable success would be to place at least 39 persons on the job market every month. Soon, however, the partners concluded that the primary value of the project was [...] *to establish a backbone. Perhaps they might not be able to find jobs at the level we would like them to. Nevertheless, there are examples that makes us happy, e.g. one of our beneficiaries took up employment and, after he worked for some time, thought this job was not good enough and that the level of education he had was also not good enough, and decided to go back to school. Perhaps this has been the most remarkable success of the project* (Ewa Waleńska, the Partnership’s representative).

METODA TOWARZYSZENIA

– Partnerstwo „Wyprowadzić na prostą”

Bezdomność jest najbardziej dotkliwym i najwyraźniejszym przejawem wykorzenienia społecznego. Tracąc swoje miejsce na ziemi, osoba bezdomna wypada poza strukturę społeczną. Przestaje jej dotyczyć większość więzów społecznych. Społeczeństwo, które ją odtrąca, lub od którego w sposób świadomy się izoluje, zaczyna się jawić jako zbiór wrogich instytucji, nakładających wciąż nowe wymagania, lecz nie spełniających obietnic. Życie na marginesie prowadzi do wykształcenia się szeregu postaw, przejawiających się przede wszystkim w zerwaniu kontaktów społecznych, apatii i ubezwłasnowolnieniu.

W przypadku tej grupy osób wykluczonych typowa instytucjonalna pomoc społeczna często nie spełnia swojej roli. W podstawowym wymiarze ogranicza się ona bowiem do zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych bezdomnego: zapewnienia mu ciepłego posiłku, ubrania oraz miejsca w hostelu podczas zimy. Chociaż niezaprzeczalnie potrzebna, wzmacnia ona niektóre patologiczne postawy i zachowania, zwłaszcza postawę roszczeniową i brak motywacji do działania. Partnerstwo **Wyprowadzić na prostą** postawiło sobie ambitny cel przywrócenia bezdomnych społeczeństwu – wyprowadzenia ich na prostą – za pomocą **metody towarzyszenia**. Metoda ta zakłada całościowe podejście do beneficjentów, przede wszystkim zaś zmierza do ich usamodzielnienia i przywrócenia im poczucia kontroli nad własnym życiem.

Pierwotnie metoda towarzyszenia była stosowana przez Secours Catholique – Caritas France w pracy z osobami bezrobotnymi. W Polsce zaczęło ją wykorzystywać w 2002 r. Caritas Polska, zaś Towarzystwo Św. Brata Alberta, administrator Partnerstwa, postanowiło ją zaadaptować do potrzeb osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością.

Nie tak jak w urzędach

Metoda towarzyszenia jest realizowana za pośrednictwem struktury **punktów aktywizacji bezrobotnych**, których obecnie działa 12. Partnerzy założyli, że będą one funkcjonować na innej zasadzie niż typowe instytucje formalne: będą miejscem przyjaznym, bezpiecznym, z ciepłą atmosferą, dostępnym dla wszystkich osób poszukujących wsparcia bądź informacji. Dlatego też starano się je lokować w centrach miast i gmin. Punkty otwarte są przez 5 dni w tygodniu przez 8 godzin; znajdują się w nich komputery podłączone do Internetu, faks i telefon oraz oferty pracy. Najważniejszym „zasobem” każdego punktu są jednak akompaniatorzy, czyli – według żar-

tobliwego określenia jednego z nich – „pomagacze”. Zadania akompaniatora przypominają zadania *job-coacha* (trenera pracy, indywidualnego doradcy zawodowego), jednak akompaniator nie wyłącza podopiecznego w poszukiwaniu pracy. Zapewnia mu zrozumienie, wsparcie i pomoc, ale nie dostarcza gotowych rozwiązań i recept. Towarzyszy, idzie obok osoby bezdomnej lub zagrożonej bezdomnością, pomaga wybrać ścieżkę, ale nie prowadzi za rękę. Beneficjenci spotykają się z akompaniatorami co najmniej 2 razy w miesiącu.

Metoda ta stawia bardzo wysokie wymagania przed osobami, które chcą zostać akompaniatorami. Muszą one mieć wykształcenie humanistyczne lub społeczne oraz zostać przeszkolone do pracy z trudnymi beneficjentami. Przede wszystkim jednak, muszą wykazywać się szczególnymi cechami osobowości: cierpliwością, zaangażowaniem, solidarnością i bardzo wysoką empatią, a przy tym umiejętnością opierania się próbom manipulacji ze strony osób, którym towarzyszą. Partnerstwo zapewniło kandydatom na akompaniatorów 160 godzin szkoleń, wykładów i warsztatów, dostarczających wiedzy dotyczącej współpracy z osobami bezdomnymi oraz wykluczenia społecznego, bezrobocia i problematyki uzależnień. W ramach zajęć przyszli akompaniatorzy zapoznali się z istotą metody towarzyszenia oraz uzupełnili wiedzę z psychologii. Odbyli również staże w placówkach zajmujących się opieką nad bezdomnymi.

Partnerstwo i aktywne słuchanie

Metoda towarzyszenia odwołuje się do narzędzi powszechnie stosowanych w aktywnym poradnictwie pracy, jednak działacze Towarzystwa im. Św. Brata Alberta uważają, że jej istotą jest brak formalnego kształtu. Przebiega ona według określonego, chociaż elastycznego schematu. Kluczowe znaczenie ma nawiązanie pierwszego **kontaktu**. Dostępne usytuowanie punktów aktywizacji bezrobotnych (PAB-ów) i panująca w nich ciepła atmosfera pozwalają zmniejszyć wyobcowanie oraz lęk przed wchodzeniem w nowe sytuacje. Jak wspomina jeden z beneficjentów: [gdym przekroczyłem próg PAB-u] *poczułem się przebudzony, nagle, w nowym świecie. Ujrzałem człowieka zwróconego do mnie przodem, ujrzałem jego uśmiech i głos ludzki w młej atmosferze zaufania. Tu, w moim PAB-ie, jakieś ciepło nadziei się rozchodzi [...]* Ukazano mi ster – sięgnąłem, uczepliłem na nim dłonie – koniec dryfowania (Stanisław, beneficjent z PAB-u w Bielicach, wypowiedź zamieszczona w albumie Wyrwać z przezroczyści). Przedstawicielka Partnerstwa, Magdalena

ASSOCIATION METHOD

– the “Back on Track” Partnership

Homelessness is the most acute and distinct manifestation of social “extirpation”. Losing one’s own place in the world, a homeless person drops out of the social structure. He or she fails to be covered by the system of social bonds. The society rejects such people or consciously isolates them, and these people start to perceive the society as a network of hostile institutions imposing ever more requirements and failing to deliver on their promises. Underclass life entails the emergence of a number of attitudes, notably manifested by breaking off social bonds, inertia and incapacitation. For this group of the excluded, rarely does institutional social care succeed in playing its role. In the basic dimension, it is limited to satisfying the basic needs of the homeless, such as hot food, clothes and place in a shelter in the wintertime. Necessary as it undeniably is, it somehow reinforces some antisocial attitudes and behaviours, notably a demanding attitude and no motivation to act. The **Back on Track** Partnership embarked on an ambitious task to bring the homeless back to the society, by taking them “out of the woods”, using the **association method**. The method stipulates a holistic attitude to beneficiaries and primarily seeks to achieve their independence and a sense of control over their own lives.

Originally, the association method was used by Secours Catholique – Caritas France in their work with the homeless. In Poland, it started to be used in 2002 by Caritas Polska, while St. Brother Albert’s Aid Society, the administrator of the Partnership, decided to adapt it to serve the needs of the homeless and those threatened with homelessness.

Unlike at institutions

The association method is implemented through the network of **mobilisation points for the unemployed** (there are currently 12 of them). The Partners’ assumption was that they would operate differently from typical, formal institutions. They were meant to be friendly, safe places with a warm atmosphere, available to all who seek support or need information. That is why the Partners tried to establish them in central locations of cities and townships. The points are open 8 hours a day, 5 days a week. They are furnished with computers with access to the Internet, faxes, phones and job vacancy announcements. The most important resource of each point is “accompanists”, or helpers, as one accompanist put it. The task of the accompanist is similar to that of a job coach (individual vocational advisor), although accompanists do not do everything for people in their care in

terms of job searching. They provide understanding, support and help, rather than ready-made solutions. They accompany them, standing by the people who are homeless, or threatened with homelessness, helping them find their own way, rather than leading them by the hand. The beneficiaries meet their accompanists at least twice a month.

The method is very demanding for those who want to be accompanists. They must have an educational background in the humanities or social sciences, and undergo training in working with difficult beneficiaries. Primarily, however, they must possess certain personality features, such as patience, commitment, a sense of solidarity, and remarkable empathy, while at the same time they must be able to resist being manipulated by beneficiaries. The Partnership provided future accompanists with 160 hours of training, lectures and workshops, equipping them with knowledge on cooperation with the homeless, social exclusion, unemployment and dependency prevention. As part of their training, accompanists were familiarised with the essence of the association method and aspects of psychology. They also underwent traineeships at institutions dealing with support for the homeless.

Partnership and active listening

The association method relies on tools that are widely employed in active job advising, although activists of St. Brother Albert’s Aid Society claim that its value is in the absence of any formal shape. The work follows a predetermined, yet flexible pattern. Establishing the first **interaction** is of key importance. The convenient location of the mobilisation points for the unemployed (referred to as PABs) and their friendly atmosphere alleviate the alienation and the fear of entering new situations. As recalled by one of the beneficiaries: [when I first entered the PAB] *I felt like I suddenly woke up in a new world. I saw a man facing me, I saw his smile and a human voice in an air of trust. Here, at my PAB, there is some warmth of hope radiating out [...] They showed me the steering wheel, I held my hands on to it tightly – no more drifting away* (Stanisław, a beneficiary of a PAB in Bielice, his story was published in the book *Break Free from Invisibility (Wyrwać z przezroczystości)*). The Partnership’s representative Magdalena Jacków says that the mobilisation points for the homeless are also meant to be a place for re-establishing social bonds that have been broken: *They come here, talk to people who have exactly the same problems, and confront their*

Jacków, mówi, że punkt aktywizacji bezrobotnych ma być również miejscem zadzierzgnięcia zerwanych niegdyś więzów społecznych: *Przychodzą, rozmawiają z osobami, które mają takie same problemy, konfrontują swoją rzeczywistość z rzeczywistością innych ludzi. Są standardy postępowania, ale te standardy nie obowiązują beneficjentów. Zwykła kawa, herbata stają się okazją do rozmowy.* W celu integracji beneficjentów Partnerstwo organizuje również wyjazdy i warsztaty motywacyjne.

Najistotniejszym elementem metody jest aktywne słuchanie: akompaniator nawiązuje kontakt z beneficjentem i stara się go skłonić do opowiedzenia o problemach, jakich doświadcza, potrzebach, które chciałby zaspokoić oraz celach, które pragnąłby osiągnąć. Sukces metody zależy od powstania bliskiej relacji między akompaniatorem a osobą poszukującą wsparcia, co ma odróżniać punkty aktywizacji bezrobotnych od innych instytucji. Jak stwierdza Jakub Wilczek, koordynator projektu: *Postaraliśmy się, żeby kontakty nie przypominały relacji urzędnik-petent. Usunęliśmy urzędnicze biurko. Ważne jest to, że pomoc jest udzielana w jednym przyjaznym miejscu przez jedną, przyjaźnie nastawioną osobę.* Założono, że aktywizacja zawodowa może nastąpić dopiero po rozpoznaniu i próbie zaradzenia problemom osobistym beneficjenta, najczęściej polegających na zerwaniu więzi z rodziną i własnym środowiskiem. W wielu wypadkach problemem jest również uzależnienie od alkoholu lub narkotyków. Etap ten trwa tak długo, jak potrzeba, *przebiega w rytmie dostosowanym do danej osoby. Jeśli potrzebuje ona trzech miesięcy, to je dostanie. Najpierw musi nastąpić reaktywizacja społeczna.*

Kolejnym etapem jest **diagnoza**. Ma ona prowadzić do ustalenia sytuacji danej osoby na rynku pracy. Obejmuje zatem zarówno rozpoznanie jej kompetencji, umiejętności, doświadczenia zawodowego, przebiegu kariery zawodowej, jak i aktualnych tendencji na rynku pracy. Akompaniatorzy kładą nacisk na realistyczną ocenę kompetencji beneficjentów: *Rynek pracy jest bowiem bezlitosny i ci, którzy nie spełniają jego wymogów, poniosą porażkę* (Magdalena Jacków).

Pomoc to uczenie samopomocy

Po etapie diagnozy beneficjent, przy wsparciu akompaniatora, zaczyna podejmować **kroki zmierzające do powrotu na rynek pracy**. Obydwie strony mogą podpisać kontrakt, w którym zobowiążą się do współpracy. Ważne jest to, że inicjatywa leży po stronie beneficjenta. Akompaniator nie znajduje mu

zatrudnienia, chociaż stara się mu w tym pomóc przy wykorzystaniu zasobów lokalnych organizacji i władz. Beneficjenci mogą również skorzystać z pomocy innych instytucji. W czasie spotkań z akompaniatorem *beneficjent może się pochwalić osiągnięciami: tym, że był na rozmowie kwalifikacyjnej, złożył CV, przede wszystkim jednak tym, że staje się samodzielny, że wychodzi na prostą.* Po początkowych wahaniach partnerzy zdecydowali, że zerwanie kontraktu nie będzie obciążone żadnymi sankcjami, jednak warunkiem jego podpisania jest podjęcie programu profilaktyki uzależnień.

Rezultatem stosowania metody towarzyszenia powinno być usamodzielnienie beneficjenta i jego rozwój osobisty. Metoda ta pozwala osobom będącym dotąd poza nawiasem społeczeństwa poczuć, że mogą kształtować swoje życie, odzyskać poczucie podmiotowości. Nie odbiera im ona poczucia sprawstwa, lecz je wzmacnia. Kładzie nacisk na partnerstwo i wsparcie, lecz nie dostarcza gotowych recept, nie narzuca rozwiązań, nie wyręcza beneficjenta w zmaganiach z życiem i nie sprowadza go do roli biernego obiektu działania instytucji. Chodzi przede wszystkim o trwałą zmianę postaw, a nie o dostarczenie doraźnej pomocy: *W pewnym momencie dostrzeżliśmy, że ludzie, którym pomagamy, zaczynają uzależniać się od naszej pomocy. Przychodzą do ośrodka na parę dni, a zostają w nim na dwa, trzy, pięć lat. Jest to sytuacja nie do zaakceptowania* (Jakub Wilczek). Co ważne, kształtuje również umiejętność elastycznego reagowania na ciągle zmieniające się warunki współczesnego rynku pracy.

Rezultaty twarde projektu:

- 4666 potencjalnych beneficjentów zostało poinformowanych o możliwościach uzyskania pomocy;
- 397 osób korzysta lub skorzystało z pełnej oferty pomocy punktów aktywizacji bezrobotnych (w tym: 235 mężczyzn i 162 kobiety; 200 osób bezdomnych i 197 zagrożonych bezdomnością);
- 2160 osób skorzystało z pomocy doraźnej;
- 195 osób wzięło udział w wyjazdowych warsztatach motywacyjnych.

W Partnerstwie panuje przekonanie, że przetestowana metoda pozwoli nie tylko na opublikowanie instrukcji wewnętrznej, ale także na stworzenie praktyki, którą będą mogły stosować inne podmioty.

reality with the realities of other people. There are standards of behaviour, but they do not apply to the beneficiaries. A casual cup of coffee or tea becomes an opportunity to converse. In order to help the beneficiaries with integration, the Partnership also organises trips and motivational workshops.

The most important aspect of the method is **active listening**: the accompanists initiate the interaction with the beneficiaries and attempt to convince them to talk about the problems they experience, the needs they would like to fulfil and objectives they wish to achieve. The success of the method depends on the establishment of a close relationship between the accompanist and the person seeking support, which is exactly the factor that is meant to make PABs different from other institutions. As stated by Jakub Wilczek, a project coordinator: *We managed to be different in our interactions, so that they do not resemble an officer-applicant situation. We eliminated the officer's desk. What is important is that support is provided in one friendly place by one friendly person.* The assumption is that vocational mobilisation can be achieved only after the personal problems of the beneficiaries are identified and after an attempt is made to overcome them, with the problems most often being breaking off ties with family members and their former environment. In many cases, alcohol or drug addiction is also a problem. This stage usually takes as much time as is required, *and the pace is adjusted to each given person. If they need three months, three months is what they get. Above all, social reactivation must be achieved.*

The next stage is **diagnosing**. It is intended to identify the situation of a given person on the job market; therefore it covers both the identification of the person's competencies, their vocational record and current trends on the labour market. Accompanists focus on the realistic assessment of the beneficiaries' competencies: *The labour market is ruthless and those who fail to meet its requirements will fail* (Magdalena Jacków).

Help is learning how to help oneself

Following the diagnosing stage, assisted by the accompanist, the beneficiaries begin to take their own **steps to return to the job market**. Both parties may sign a contract which confirms their obligation to cooperate. Most importantly, the initiative is with the beneficiary. The accompanists do not find jobs for them, yet they try to help the beneficiaries with the task, using the resources of local organisations and authorities. The beneficiaries

may also utilise support from other institutions. At meetings with their accompanists, *beneficiaries can tell them about their accomplishments, that they turned up for an interview, submitted their CVs, and most of all, however, that they are becoming independent and that they have managed to get back on track.* Following a short period of hesitation, the partners decided that breaking the contract would not entail any sanctions, although a precondition for signing it is participation in the dependency prevention scheme.

The effect of the association method should be the achievement of independence by the beneficiaries and their personal development. The method allows persons who were on the fringes of society to feel that they can shape their own lives, and it restores the feeling of being a subject rather than an object. It does not deprive them of the sense of being a prime mover of their life, but rather enhances it. It focuses on partnership and support but does not provide ready-made recipes, does not impose solutions, does not do the job for the beneficiary in their struggles of life and does not force them to be passive objects of institutional actions. The method is primarily about a permanent change of attitudes rather than providing short-term help: *At some point we realised that people who receive help from us start to become dependent on it. They come to the centre for a few days, and stay for two, three, five years. This is unacceptable* (Jakub Wilczek). More importantly, the method also develops the skill of flexibly responding to the constantly evolving conditions of the contemporary job marketplace.

Hard results of the project:

- 4,666 potential beneficiaries received information about the opportunities to obtain help;
- 397 persons are using or have used the full package of help by the mobilisation points for the unemployed (of whom: 235 are males and 162 are females; 200 are homeless and 197 are threatened with homelessness);
- 2,160 persons received short-term help;
- 195 persons participated in off-site motivation workshops.

The Partnership representatives are convinced that the tested method will not only allow publishing the internal instruction, but it will also establish a practice that can be followed by other entities.

BUDOWANIE EKONOMII SPOŁECZNEJ

– Partnerstwo „Ekonomia społeczna w praktyce”

Receptę zarówno na strukturalne przyczyny wykluczenia z rynku pracy, jak i na społeczne przejawy tej sytuacji (takie jak powstanie **kultury wyuczonej bezradności**, czyli skrajnego zaniku inicjatywy i uzależnienia się od pomocy społecznej) może stanowić ekonomia społeczna. Instytucje ekonomii społecznej – przede wszystkim spółdzielnie socjalne – są swego rodzaju **stre-
fą buforową**. Działają na rynku i prowadzą działalność gospodarczą, ale ich podstawowym zadaniem nie jest wytwarzanie zysku, lecz prowadzenie re-integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych. Skupiają się na resocjalizacji przez pracę, uczą takich nawyków jak odpowiedzialność i punktualność, ale przede wszystkim pobudzają przedsiębiorczość i chęć działania. W założeniu, dla większości beneficjentów praca w spółdzielni powinna stanowić bezpieczny okres przejściowy przed powrotem na otwarty rynek pracy. W Europie Zachodniej rozwiązania ekonomii społecznej funkcjonują od dłuższego czasu. W Polsce były one znane i stosowane w ograniczonym stopniu w dwudziestolecie międzywojennym, jednak później zostały zarzucone. Po przełomie 1989 r. niektóre organizacje pozarządowe – m.in. Fundacja „Barka” – nieśmiało zaczęły sprawdzać przydatność ekonomii społecznej do aktywizacji bezrobotnych, jednak proces ten utrudniały niesprzyjające rozwiązania prawne. Dopiero w 2006 r. powstała ustawa, która usankcjonowała istnienie spółdzielni socjalnych i określiła zasady ich działania (*Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych*, DzU 2006, nr 94, poz. 651).

Artykuł 2. *Ustawy o spółdzielniach socjalnych* głosi, że:

1. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków.
2. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:
 - 1) społecznej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu,
 - 2) zawodowej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy – a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.

3. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz U nr 96, poz. 873, z późn. zm.).

Istnieją różne odmiany spółdzielni socjalnych, jednak łączą je wspólne cechy:

- prymat celów indywidualnych i społecznych przed kapitałem (zyskiem);
- otwarte i dobrowolne członkostwo;
- demokratyczna kontrola członków;
- połączenie potrzeb członków/użytkowników i/lub potrzeb ogólnych;
- uznawanie i umacnianie wartości solidarności oraz wzajemnej odpowiedzialności;
- autonomiczne zarządzanie i niezależność od władz publicznych.

(Źródło: Gazeta XXII Sympozjum Współczesna Gospodarka i Administracja Publiczna, styczeń 2006).

Fundacja „Barka” postanowiła skorzystać z nietypowej formuły Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL w celu przetestowania skuteczności ekonomii społecznej jako innowacyjnego rozwiązania pozwalającego na powrót osób wykluczonych na rynek pracy. W trakcie Działania 1 PIW EQUAL, Partnerstwo zidentyfikowało kilka podstawowych barier, z jakimi będzie musiał się uporać sektor ekonomii społecznej:

- brak doświadczenia i praktycznych schematów działania oraz fachowej wiedzy na temat logiki funkcjonowania ekonomii społecznej;
- deficyt kadr, które będą potrafiły stosować nowatorskie rozwiązania polityki społecznej;
- nieufność i opór otoczenia społecznego.

Chcąc zaradzić tym problemom, Partnerstwo skoncentrowało się na budowie podstaw instytucjonalnych funkcjonowania ekonomii społecznej. Za główne cele przyjęło stworzenie modelu nowej struktury wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej – Centrum Ekonomii Społecznej (CES) – oraz mechanizmu budowania partnerstw lokalnych.

BUILDING THE SOCIAL ECONOMY

– the “Social Economy in Practice” Partnership

The social economy can represent a solution to structural reasons for exclusion on the job market, as well as to social manifestations of the situation (such as the emergence of the **culture of learned helplessness**, that is extreme degeneration of one’s power of initiative-taking and dependence on help from social workers). Institutions of the social economy, notably social cooperatives, are a peculiar **buffer zone**. They operate on the market as businesses, yet their primary task is not to generate profit, but rather to accomplish social and vocational re-integration of the excluded. They focus on social rehabilitation by work, teach such habits as responsibility and punctuality, but primarily stimulate entrepreneurship and the power to act. In principle, work for the cooperative is a safe transition period for the beneficiaries before their return to the open job market. In Western Europe, the social economy solutions have been present for quite a long time now. In Poland, they were known and used to a limited extent in the inter-war period, later to be abandoned. After the transformation in 1989, some non-governmental organisations, such as the “Barka” Foundation, were tentatively testing the usefulness of the social economy for the purpose of mobilising the unemployed; the process was, however, marred by unfavourable legal solutions. It was not until 2006 that a parliamentary law was passed that established the framework for the institution of the social cooperative and set forth the rules for their operation (*Law of 27 April 2006 on social cooperatives, Journal of Laws 2006, No 94, item 651*).

Article 2 of the *Law on Social Cooperatives* provides that:

1. The subject matter of the business activity of social cooperatives is the conduct of a shared enterprise on the basis of work rendered personally by its members.
2. A social cooperative operates for the purpose of:
 - 1) social re-integration of its members, construed as actions intended to re-establish and retain the skill of participating in the life of the local community and perform social roles at the place of work, residence or sojourn,
 - 2) vocational re-integration of its members, construed as actions intended to re-establish and retain the ability to render work on the job market independently, such actions not being taken as part of business conducted by the social cooperative.

3. The social cooperative may conduct business and educational/cultural activities for the benefit of its members as well as their local community, as well as socially benefiting actions within the area of public tasks as defined in the *Law of 24 April 2003 on Public Benefit Activity and Voluntary Work* (Journal of Laws No 96, item 873, as amended).

There are different types of social cooperatives, sharing the following properties:

- Prevalence of individual and social objectives over capital (profit);
 - Open and voluntary membership;
 - Democratic control of members;
 - Combination of the needs of members/users and and/or general needs;
 - Recognition and consolidation of the value of joint and mutual responsibility;
 - Self-government and independence of public authorities
- (Source: Bulletin of the 22nd Symposium on Contemporary Economy and Public Administration, January 2006).

The “Barka” Foundation decided to use a non-standard formula of the Community Initiative EQUAL in order to test the effectiveness of the social economy as an innovative solution helping the excluded return to the job market. During Measure 1, the Partnership identified several primary barriers that the social economy sector would have to overcome:

- Lack of experience and practical patterns of action and expertise on the operational logic of the social economy;
- Deficit of resources able to apply innovative solutions to the social economy;
- Lack of confidence and resistance of the social environment.

In an attempt to solve these problems, the Partnership focused on building institutional foundations for the social economy. The primary objectives included adopting a new support structure model for the social economy businesses, namely the Social Economy Centres (CESs) and a mechanism of local partnership-building.

Centra ekonomii społecznej

Rolą centrów ekonomii społecznej jest moderowanie między ludźmi zagrożonymi wykluczeniem społecznym a rynkiem pracy. Innymi słowy jest to instytucja pośrednicząca i wspomagająca oraz dostarczająca informacji na temat ekonomii społecznej. Partnerstwo postanowiło sprawdzić, jak CES-y będą funkcjonować w trzech odmiennych środowiskach: w dużym mieście (Poznań), małym miasteczku (11-tysięczne Drezdenko) oraz dwóch gminach wiejskich (Kwilcz i Lwówek). Centra zajmują się m.in. prowadzeniem szkoleń dla beneficjentów, udzielają różnorodnych informacji z zakresu prawa, finansów i księgowości, pomagają przy tworzeniu i realizowaniu biznesplanów, zajmują się wyszukiwaniem ofert pracy, przede wszystkim zaś wspierają grupy założycielskie spółdzielni socjalnych. W każdym Centrum są zespoły: przyjęć, pośrednictwa pracy, samozatrudnienia oraz funduszy samopomocowych. Doradztwo skupia się na motywowaniu osób bezrobotnych, a także kształtowaniu umiejętności interpersonalnych oraz cech potrzebnych, by dobrze funkcjonować na rynku pracy.

Oprócz profesjonalistów i przedstawicieli biznesu w centrach pracują osoby znające sytuację wykluczenia z autopsji, co ma duże znaczenie przy nawiązywaniu kontaktu z wykluczonymi. Partnerstwo zakłada, że po zakończeniu Programu EQUAL centra ekonomii społecznej wpiszą się w strukturę instytucjonalną polskiego rynku pracy.

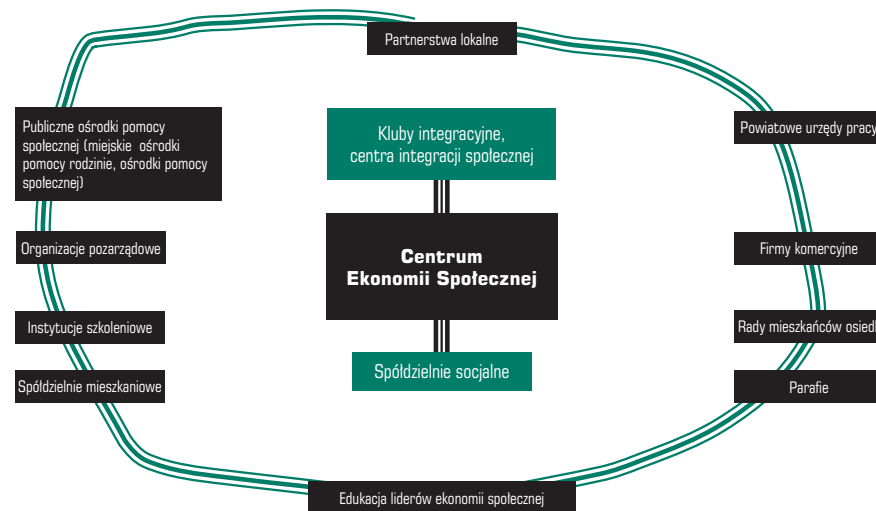
Fundacja Barka od 2002 r. prowadziła proces „usamodzielniania” prowadzonych przez siebie programów społecznych przy wykorzystaniu możliwości stwarzanych przez programy europejskie. Działalność centrów ekonomii społecznej uzupełnia strukturę centrów integracji społecznej.

Partnerstwa lokalne

Zadaniem centrów ekonomii społecznej było również aktywizowanie współpracy ze znaczącymi aktorami indywidualnymi i instytucjonalnymi z danego środowiska. Drugim ważnym filarem projektu (zarządzanym przez Ogólnopolski Związek Organizacji na rzecz Integracji Społecznej) było bowiem budowanie partnerstw lokalnych, które miały wesprzeć organizacje obywatelskie realizujące programy ekonomii społecznej. Grupy osób wykluczonych, zorganizowane w spółdzielnie, weszły w ten sposób w kontakt z partnerami ze środowiska lokalnego: pracownikami samorządowymi, a także przedstawicielami organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, spółdzielni i związków zawodowych. W środowiskach wiejskich w działalność partnerstw lokalnych zaangażowali się sołtysi.

Barbara Sadowska, przedstawicielka Partnerstwa, jest przekonana, że w sześciu środowiskach udało się wytworzyć autentyczne, międzysektorowe partnerstwo, dzięki któremu spółdzielnie socjalne mają szansę na skuteczne funkcjonowanie. *Partnerstwo wytwarza zaufanie i na powrót włą-*

cza osoby wykluczone do sieci społecznych. Spółdzielcy zostają umieszczeni w centrum zainteresowania wielu instytucji, obdarzeni kredytem zaufania, lecz jednocześnie zostają poddani sympatycznemu nadzorowi ze strony otoczenia. Spółdzielnie zaczynają dostawać nowe zlecenia – np. burmistrz zleca koszenie boisk, rowów czy pielęgnację parków. Bez partnerstwa żaden burmistrz nie zatrudniłby jakiegś tam nieznanego spółdzielni. Spółdzielnie dobrze rokują tylko dlatego, że partnerstwa stanowią dla nich osłonę i zapewniają im wiarygodność.

Źródło: Barbara Sadowska, Fundacja „Barka”

Kształcenie liderów

Podstawowym czynnikiem w budowaniu partnerstw lokalnych jest edukacja liderów w dziedzinie ekonomii społecznej, to znaczy przekazanie głównym aktorom społeczności lokalnej wiedzy na temat zasad funkcjonowania nowatorskich rozwiązań i korzyści płynących z ich stosowania. Około stu takich liderów stanowi zatem drugą istotną grupę beneficjentów projektu. Są wśród nich pracownicy instytucji pomocy społecznej, administracji samorządowej, organizacji pozarządowych, animatorzy życia społeczno-kulturalnego w społecznościach lokalnych, a także przedstawiciele rad osiedla i rad parafialnych, instytucji edukacyjnych i spółdzielni mieszkaniowych, związków zawodowych, kadra zarządzająca i pracownicy spółdzielni socjalnych, przedsiębiorcy i reprezentanci mediów oraz liderzy organizacji partnerskich. Metoda została oparta na kształceniu nieformalnym, samokształceniu oraz na założeniu o konieczności utrzymywania różnorodności grupy. Przyjęto, że dzięki szkoleniom liderzy powinni nauczyć się budować partnerstwa lokalne,

Social Economy Centres

The role of the social economy centres is to act as an intermediary between people threatened with social exclusion and the labour market. In other words, it is a brokering and support institution that also provides information on the social economy. The Partnership decided to test how CESs would operate in three different environments: in a large city (Poznań), a small town (Drezdenko with 11,000 residents) and two rural municipalities (Kwilcz and Lwówek). The centres organise training for the beneficiaries, provide various information on legal, finance and accounting aspects, assist with drafting and implementing business plans, search for job vacancies, but primarily support groups founding social cooperatives. Every centre has four teams: reception, job brokering, self-employment, and self-help funding. The consultancy services provided focus on motivating the jobless as well as on developing their interpersonal skills and the skills necessary to function properly on the labour market.

Next to professionals and business representatives, the staff working for the centres includes individuals who know the exclusion problem from their personal experience, which is of significant importance when establishing contact with the excluded. The Partnership's assumption is that, following the completion of the EQUAL programme, social economy centres will be a permanent institutional fixture on the Polish labour market.

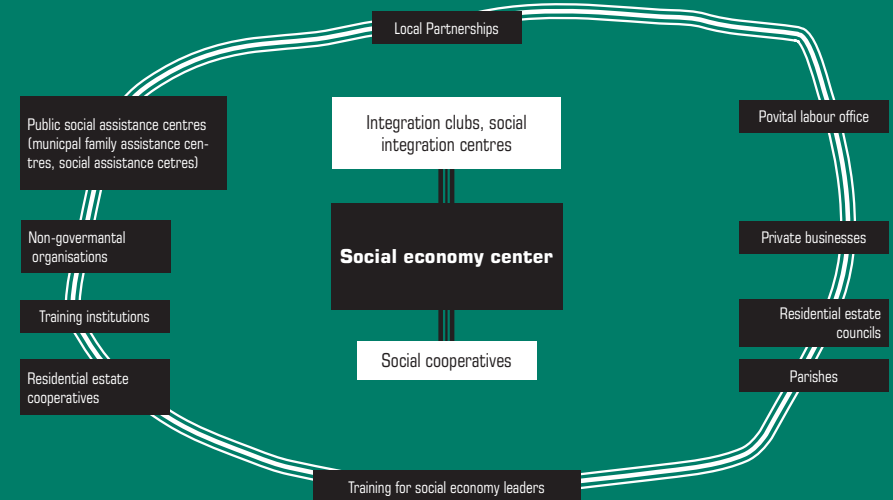
Since 2002, the "Barka" Foundation has carried out the process of "independence-gaining" for social schemes it has been involved in, using the opportunities created by the European programmes. The actions of the social economy centres are supplementary to the structure of social integration centres.

Local partnerships

The objective of the social economy centres was also to activate cooperation with primary individual and institutional actors from a given environment. A second important pillar of the project (managed by the National Association of Organisations for Social Integration) was building local partnerships to support civic organisations implementing the social economy principles. Groups of the excluded, organised into cooperatives, established their first contact with partners from their local environment, such as local government employees as well as representatives of non-governmental organisations, businesspeople, cooperatives and trade unions. In the rural environment, village leaders were also involved in the Partnership's activities.

Barbara Sadowska, a representative of the Partnership, is positive *that an authentic, intersectorial partnership has been established in six communities*, which improves the chances for the effective operation of

social cooperatives. *The partnership generates trust and manages to re-integrate the excluded into social networks. Members of the cooperatives are placed in the centre of attention of many institutions, are trusted, but at the same time are subject to friendly supervision from their environment. The cooperatives begin to collect new orders, e.g. a mayor orders the mowing of football pitches or ditches, or tidying up parks. Without the partnership, no mayor would employ a cooperative that nobody knows. There are good prospects ahead of the cooperatives, also because the partnerships provide a sound footing and credibility to them.*

Source: Barbara Sadowska, "Barka" Foundation

Educating the leaders

The primary factor in building a local partnership is educating leaders in the social economy, i.e. providing the main actors in the local community with knowledge on the rules of operating innovative solutions and benefits derived from their application. Approximately 100 leaders form the second significant group of project beneficiaries. The second group of the project representatives includes 100 leaders. These are employees of social assistance institutions, local administration, non-governmental organisations, organisers of social and cultural life in local communities, as well as representatives of residential estate and parish councils, educational institutions and residential estate cooperatives, trade unions, managers and staff of social cooperatives, business people and media people, as well as leaders of partner organisations. The methodology for training relies on non-formal education, self-education and the assumption of variety within the group. It was assumed that the training would enable leaders

tworzyć strategię rozwiązywania problemów lokalnych, działać w ramach instytucji ekonomii społecznej, wspierać rozwój wspólnot lokalnych poprzez zachęcanie do przedsiębiorczości oraz wzmacniać umiejętności i zdolności funkcjonowania publicznego. Kontynuacją szkoły liderów ma być Uniwersytet Popularny, tworzony przez Fundację „Barka” przy współpracy z Fundacją Velux z Danii.

Spółdzielnie socjalne

W trakcie realizacji projektu powstanie 15 spółdzielni socjalnych. Ponieważ podmiotom ekonomii społecznej trudno konkurować z firmami mającymi infrastrukturę techniczną, kapitał finansowy i ludzki, spółdzielnie ulokowały swą działalność w niszach rynkowych. Opierając się na centrach integracji społecznej, formowano pięcioosobowe grupy, które przygotowywano do założenia spółdzielni. Proces tworzenia spółdzielni nie zawsze był łatwy. Trudności wynikały przede wszystkim ze specyfiki problemów, z jakimi borykali się beneficjenci projektu. Przejawiało się to w dużej rotacji uczestników, ponieważ niektórzy spośród nich „wypadali” z projektu z powodu nałogu alkoholowego. Trudności rodził również nowatorski charakter proponowanych rozwiązań. Beneficjentom trudno było pojąć logikę działania spółdzielni, w wyniku czego powstał problem kształtowania relacji władzy i podporządkowania w ich ramach. Jak stwierdza Barbara Sadowska: *Pojawia się mnóstwo zagadnień dotyczących funkcjonowania spółdzielni na równych prawach. Niektórzy liderzy zachowują się jak właściciele firmy: nie dzielą się informacjami z resztą grupy, skupiając się na wydawaniu poleceń. Partnerzy podchodzą jednak do tych problemów ze spokojem: przyjmujemy je jako coś naturalnego, zwłaszcza na tym etapie rozwoju obywatelskości w Polsce. Cały proces budowania ekonomii społecznej jest jeszcze w toku. Mamy jednak poczucie, że idziemy w słusznym kierunku.*

Idea partnerstwa lokalnego w praktyce

Szczególnie ciekawy jest przypadek powstawania spółdzielni socjalnych na poznańskim osiedlu Piątkowo. Zarząd tamtejszej spółdzielni mieszkaniowej od dłuższego czasu borykał się z problemem rosnącego zadłużenia części lokatorów – we wrześniu 2006 r. wyniosło ono 5,2 mln zł. Postanowił więc nawiązać współpracę z Fundacją „Barka”, licząc na to, że pomoże ona usunąć lokatorów mających zasądzone wyroki eksmisji. Stało się jednak inaczej. Jak wyjaśnia Michał Tokłowicz, przedstawiciel Poznańskiej Spółdzielni Mieszkaniowej: *Za sprawą „Barki” Zarząd Spółdzielni przestał postrzegać ten problem przez pryzmat cyfr obrazujących rosnące długi lokatorów, lecz*

pod kątem ludzi i ich problemów z utrzymaniem mieszkania. Partnerstwo **Ekonomia społeczna w praktyce** stworzyło na terenie blokowiska Centrum Integracji Społecznej, a następnie Centrum Ekonomii Społecznej, i zaczęło tworzyć partnerstwo lokalne. Uruchomiona została również Szkoła Liderów Ekonomii Społecznej, z której skorzystało kilkunastu przedstawicieli organów samorządowych miasta i spółdzielni oraz rad parafialnych. W efekcie zintegrowanych działań, na Piątkowie powstały dwie spółdzielnie socjalne. Spółdzielnia „Artsmak” zajęła się gotowaniem obiadów dla dzieci w szkole oraz posiłków socjalnych opłacanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, a spółdzielnia „Tajemniczy Ogród” opiekuje się zielenią wokół bloków. W zakładaniu spółdzielni uczestniczyły wszystkie instytucje partnerskie. W przypadku „Artsmaku” Centrum Integracji Społecznej zapewniło warsztaty gastronomiczne i zajęcia z przedsiębiorczości, zaś Centrum Ekonomii Społecznej pomogło przygotować biznesplan i wnioski o dotacje oraz zapewniło wsparcie księgowo. Ogólnopolski Związek Organizacji na rzecz Integracji Społecznej zajął się pozyskiwaniem partnerów do współpracy, szkoła podstawowa wynajęła kuchnię i udostępniła stołówkę, a Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie dostarczył zlecenia na przygotowywanie posiłków.

W wiejskiej gminie Kwilcz, w Chudobczycach, powstała natomiast dziewięcioosobowa Spółdzielnia Socjalna „Świt”. Prowadzi ona schronisko z bazą konferencyjną oraz produkuje ekologiczne makarony. Warto dodać, że największe znaczenie w momencie rozpoczęcia działalności przez spółdzielnię miały granty przyznawane przez centra ekonomii społecznej, finansowane ze środków EQUAL. Spółdzielnia w Posadówku (która zajmuje się sprzedażą odzieży używanej oraz wykonywaniem prac zleczanych przez Lasy Państwowe) za pieniądze z dotacji kupiła samochód dostawczy, ciągnik do wywozu drewna z lasu i dwie przyczepy, dwie piły motorowe oraz przeprowadziła modernizację sklepu z używaną odzieżą w Posadówku. Kiedy przedstawiciel spółdzielni z Marszewa pochwalił się na spotkaniu partnerstwa lokalnego podobnymi zakupami sprzętu do pielęgnacji zieleni, natychmiast dostał ofertę współpracy od partnera z gminy Lwówek. Inna spółdzielnia, „Przystań”, przejęła od władz lokalnych zarządzanie rekreacją na plaży miejskiej nad jeziorem Kierskim. Poza sezonem Spółdzielnia zajmuje się sprzedażą używanej odzieży oraz sprzątnięciem biur i posesji. Jak stwierdza Barbara Sadowska: *Władze lokalne coraz chętniej angażują się w działania partnerstw, ponieważ widzą na własne oczy, że idea spółdzielni lokalnych działa, że przynosi skutki, że bezrobotni, nawet ci, którzy wydawali się „spisani na straty”, wchodzą z powrotem na rynek pracy.*

to build local partnerships, create strategies for local problem solving, act within the social economy institutions, support the development of local communities by encouraging entrepreneurship and enhance the skills and abilities for participating in public life. A continuation of the school of leaders is to be the Popular University, established by the “Barka” Foundation in cooperation with the Velux Foundation from Denmark.

Social cooperatives

Throughout the project, 15 social cooperatives will be established. Since social economy businesses find it difficult to compete against companies owning a technical infrastructure, capital and human resources, the cooperatives focus their activities on market niches. Relying on the social integration centres, groups of five persons were formed, trained to establish the cooperative. The cooperative formation process was not always easy. Difficulties resulted primarily from the specific nature of problems that the project beneficiaries struggled against. Among them, there was a significant rotation of participants, as some of them were “dropping out” of the project as a result of their alcohol dependency. The innovative nature of the proposed solution also posed some problems. The beneficiaries found it difficult to fathom the cooperative operation logic, which resulted in the problem of governance relations and subordination to the authority’s decisions. As noted by Barbara Sadowska: *We have numerous disputes over the operation of the cooperative on the equal rights principle. Some leaders behave like company owners – they do not share information with the rest of the group, focusing on giving them orders. Nevertheless, the partners calmly respond to those problems: we treat them as something natural, especially at this level of civic development in Poland. The process of social economy building is still in progress. We have a feeling, however, that we are heading in the right direction.*

The concept of the local partnership in practice

A particularly interesting example of social cooperative formation comes from the Piątkowo residential district in Poznań. The board of the residential estate’s managing body struggled for a long time against the problem of the growing debts of some tenants – totalling some PLN 5.2 million in September 2006. As a result, they started to cooperate with the “Barka” Foundation, believing that the latter would help them remove the tenants against whom an eviction was ordered by the court. Matters took another turn, however. As explained by Michał Tokłowicz, representative of the Poznań Residential Cooperative: *thanks to “Barka”, the Management Board of the Cooperative no longer perceives the problem from the angle of numbers representing growing debts of tenants, but rather from the viewpoint of the people and*

their problems with paying the maintenance fees for their premises. **The Social Economy in Practice** Partnership established a Social Integration Centre on the premises of the estate, and later a Social Economy Centre, starting to build a local partnership. The School of Social Economy Leaders was also established, attended by a dozen or so representatives of the city and residential estate administration authorities, as well as parish councils. In effect, those integrated actions led to the emergence of two social cooperatives in the Piątkowo district. The cooperative “Artsmak” prepares lunches for schoolchildren at their schools and social meals, sponsored by the City Family Assistance Centre, while the cooperative “Tajemniczy Ogród” (*Secret Garden*) looks after the greenery around the blocks of flats on the estate.

The actors participating in forming the cooperatives were all partner institutions. In the case of “Artsmak”, the Social Integration Centre provided catering workshops and classes on entrepreneurship. The Social Economy Centre helped to prepare a business plan and applications for subsidies, as well as provided accounting support. The National Association of Organisations for Social Integration took on the task of finding partners for cooperation, the local primary school provided their kitchen on a hire basis and made the dining room available, and the City Family Assistance Centre ordered meal preparation.

In the rural municipality of Kwilcz, locality of Chudobczyce, a nine-person Social Cooperative called “Świt” (*Dawn*) was formed. It runs a shelter with conference facilities as well as manufactures organic pastas. It is worth mentioning that the most important factors at the inception stage were grants provided by social economy centres, funded by EQUAL. Also using the subsidy funding, the cooperative in Posadówek (selling second-hand clothes and performing tasks ordered by the State Forests) bought a light commercial vehicle (a van), a tractor for hauling timber, two trailers for timber haulage, two powered saws and refurbished the shop with second-hand clothes in Posadówek. When a representative of the cooperative in Marszewo boasted about a similarly-funded purchase of equipment for greenery maintenance, he immediately received an offer of cooperation from a partner in the municipality of Lwówek. Another cooperative, named “Przystań” (*Harbour*), was tasked by the local authorities with the management of leisure activities on the public beach at Lake Kierskie. In low season, the cooperative sells second-hand clothes and provides cleaning services in offices and on private premises. As stated by Barbara Sadowska: *Local authorities are increasingly more involved in the actions of the Partnerships, as they can see for themselves that the concept of social partnerships does work, is effective and even those unemployed who were “written off” do come back to the labour market.*

TERAPIA DZIĘKI ZIELONEJ PRACY

– Partnerstwo „Ekoszansa – dajmy sobie pracę”

Projekt „Ekoszansa” jest skierowany do osób wychodzących z uzależnienia oraz osób żyjących z HIV lub AIDS. Bierze w nim udział kilkanaście ośrodków leczenia uzależnień i pomocy nosicielom wirusa lub chorującym. Ośrodki te, położone z dala od miejskiego gwaru, realizują kompleksowy program reintegracji zawodowej i społecznej osób wykluczonych, oparty na działaniach ekologicznych. Uzupelnienie modelu terapii o aspekt edukacji i pracy okazało się strzałem w dziesiątkę. Aleksandra Duda, przedstawicielka Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, będącego koordynatorem Partnerstwa, twierdzi, że *Dzięki projektowi osoby wychodzące z uzależnienia mają duże większe szanse startu w życiu. Mają szanse odnaleźć się na rynku pracy i zacząć nowe życie. Do tej pory wyglądało to w ten sposób, że, z ośrodka - owszem - wychodził pacjent wyleczony, ale nie wiedział, co ze sobą zrobić i często znowu się staczał.* Celem projektu było przygotowanie osób przebywających w ośrodkach do powrotu lub pierwszego wejścia na rynek pracy (niektórzy z pacjentów ośrodków nigdy nie pracowali).

Dane dotyczące liczby osób uzależnionych od środków psychoaktywnych w Polsce są nieprecyzyjne. Według różnych szacunków osób takich jest 35-75 tys. W 2004 r. leczeniem zamkniętym zostało objętych ponad 12,8 tys. osób.

Innowacyjną ideą projektu było powiązanie terapii, edukacji i pracy w kompleksowy program przyuczania jednostek izolujących się od społeczeństwa do funkcjonowania w nim, godzenia stawianych przezeń wymagań oraz pełnienia ról społecznych, również zawodowych. Nacisk został położony na resocjalizację, polegającą w tym przypadku na wzmocnieniu psychologicznych wyznaczników funkcjonowania społecznego i zawodowego. Służyły temu specjalne warsztaty kształtujące umiejętności społeczne, warsztaty asertywności i komunikacji, zajęcia terapeutyczne, warsztaty kształtujące umiejętność poruszania się na rynku pracy, a także grupy edukacyjne, w ramach których poruszane były m.in. zagadnienia higienicznego trybu życia oraz praw osoby żyjącej z HIV.

Charakterystyczną cechą projektu było połączenie tego celu z działaniami ekologicznymi. Część szkoleń dla beneficjentów miała charakter centralny:

- EkoSzkoła w Wandzinie prowadziła szkolenia z zakresu bioróżnorodności. Dotyczyły one hodowli kury zielononóżki kuropatwanej, królika popielniak-

skiego oraz sadownictwa tradycyjnego (opartego na drzewach owocowych wysokopiennych)

- Ośrodki Monar w Lipiance i Rożnowicach oraz Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie prowadziły zajęcia z zakresu pozyskiwania i wykorzystania biomasy. Dzięki uczestnictwu w tych zajęciach beneficjenci mogli zdobyć wiedzę z dziedziny uprawy roślin energetycznych (takich np. jak trzcina pospolita), obsługi pieców na biomasę i gospodarki energetycznej budynków.
- Ośrodek Monar w Wyszku prowadzi szkolenia z zakresu jazdy konnej i hipoterapii. Beneficjenci mogli się nauczyć opieki nad końmi, zdobyć kwalifikacje zawodowe instruktora jazdy konnej i hipoterapeuty, ukończyć kurs powożenia lub poznać naturalne metody jeździectwa.

Każdy z 12 ośrodków położonych na terenach wiejskich prowadził również szkolenia dostosowane do potencjału własnego regionu. W większości ośrodków prowadzono kursy z zakresu grzyboznawstwa i klasyfikacji runa leśnego. Ośrodek Doren wykorzystał swoje położenie w Krainie Wielkich Jezior i przeprowadził zajęcia ze szkutnictwa oraz zaoferował beneficjentom kursy prowadzenia jachtów żaglowych i motorowych. W ośrodku w Gajkach beneficjenci mogli poznać tajniki kaszubskiego rzemiosła artystycznego i nauczyć się rzeźby oraz malowania na szkle, płótnie i drewnie. Ośrodek ten prowadził również zajęcia z pszczelarstwa. Beneficjenci z Gajek realizowali również podprojekt dotyczący ochrony bioróżnorodności, polegający na hodowli zagrożonej rasy konika polskiego. Ośrodki w Marianówku i Grzmiącej skupiły się na szkoleniach i działalności dotyczącej renowacji parków. EkoSzkoła w Wandzinie rozwija program przetwórstwa tradycyjnego i szczyli się produkowanym w ośrodku syropem z mniszka lekarskiego. W Lutynce i Gaudynkach założono tradycyjne sady, a także zaczęto hodować kury zielononóżki, zaś w Rożnowicach rozpoczęto hodowlę świni złotnickiej. W Chudobczycach zajęto się m.in. zielarstwem.

Połączony potencjał edukacyjny i terapeutyczny wszystkich ośrodków biorących udział w projekcie sprawił, że każdy beneficjent mógł skorzystać z szerokiej oferty szkoleń zawodowych. Na przykład beneficjenci z Wandzina mogli na miejscu uczestniczyć w warsztatach artystycznych, a ponadto w warsztatach zawodowych z dziedziny ogrodnictwa, hodowli, stolarstwa, mechaniki, spawalnictwa, ślusarstwa, hydrauliki, a w ośrodkach partnerskich uzyskać wiedzę na temat grzyboznawstwa, klasyfikowania runa leśnego, hodowli koni, pozyskiwania biomasy i gospodarki energetycznej budynków. Mo-

THERAPY THROUGH ENVIRONMENTAL WORK

– the “Ecochance – Give Yourself a Job” Partnership

The **Ecochance** project is targeted at persons who are recovering from dependency as well as at HIV carriers and AIDS sufferers. The participants include a dozen or so centres for dependency treatment and support for the virus carriers or sufferers. The centres, located away from the fast pace of the urban lifestyle, implement a comprehensive scheme of vocational and social re-integration of the excluded, based on organic, environmental actions. The therapy programme, supplemented with this educational and vocational aspect, proved to be exactly what was needed. Aleksandra Duda, a representative of the United Nations Development Programme, the coordinator of the Partnership, says that *Thanks to the project, people recovering from dependency stand a much better chance of starting a new life. They have the opportunity to find their place on the job market and start their lives anew. So far the prevailing pattern was that yes, they did leave the centre fully recovered, but they did not know what to do afterwards and oftentimes ended up in the gutter again.* The objective of the project was to prepare the centres' patients to come back to the labour market or enter it for the first time (some of the patients have never worked before).

The statistics on the number of persons dependent on psychoactive drugs in Poland are imprecise. Based on various estimates, the total is from 35,000 to 75,000. In 2004, the number of persons covered by in-patient treatment totalled over 12,800.

An innovative concept of the project was the combination of therapy, education and work into a comprehensive scheme of training individuals who had isolated themselves from the society to be able to function properly in the social dimension, i.e. to reconcile the requirements that social life imposes and perform social and vocational roles. The focus was on rehabilitation, in this case including the enhancement of psychological factors in social and vocational functioning. The purpose was served by special workshops modelling social skills, assertiveness and communication workshops, therapy, training on how to thrive on the labour market, as well as educational groups, where healthy lifestyle issues were tackled and training on HIV carrier rights was provided.

A characteristic feature of the project was combining this objective with environmental protection actions. Some training sessions delivered to the beneficiaries were of central nature:

• EcoSchool (EkoSzkoła) in Wandzin conducted training on biodiversity, focusing on the green-legged hen, Popielno rabbit breed farming and traditional horticulture (based on high-growing fruit trees).

- Monar centres in Lipianka and Różnowice as well as the AGH University of Science and Technology in Cracow carried out classes on biomass acquisition and utilisation. The participants could acquire knowledge on energy-carrying plant cultivation (such as the common reed), operation of the biomass furnace and energy economy for buildings.
- Monar centre in Wyszków conducts training on horseback riding and hippotherapy. The beneficiaries could learn the rules of horse care and attain the qualifications of a horseback riding instructor and hippotherapist, complete the horse-drawn carriage driving course or learn the rules of natural horseback riding.

Each of the 12 centres located in rural areas also conducted training that used the potential of the region it operates in. Most of the centres carried out training on mycology and forest fruit classification. The Doren centre made use of its location in the Great Lakes District and conducted training on boatbuilding, offering beneficiaries courses on yacht and motorboat driving. In the centre in Gajki, the beneficiaries could learn the tricks of the traditional handicraft of the Kaszuby region and the technique of painting on glass, canvas and wood and the art of sculpting. The centre also conducted courses on apiculture. Moreover, the beneficiaries from Gajki carried out a sub-project on biodiversity protection, being the breeding of the endangered breed of Konik Polski horse. The Centres in Marianówek and Grzmiąca focused on training and activities related to park renewal. The EcoSchool in Wandzin is developing the programme of traditional food processing and prides itself on the centre-manufactured dandelion syrup. In Lutyńka and Gaudynki, traditional orchards were established and green-legged hens were introduced for farming, while in Różnowice the farming of the Złotnicka breed of pigs began. The centre in Chudobczyce deals inter alia with herb cultivation.

The combined potential of education and therapy of all centres participating in the project allowed every beneficiary to use an extensive offering of vocational training. For example, beneficiaries from Wandzin could participate in art workshops, as well as in vocational training in horticulture, farming, carpentry, mechanics, welding, metalwork, plumbing and, in partner centres, they could develop their knowledge in mycology, fruit forest classification,

gli również zdecydować się na zrobienie pierwszego kroku w kierunku zdobycia zawodu spawacza, operatora wózków widłowych, sprzedawcy (obsługa kas fiskalnych), pilarza i elektryka, florysty, oraz zdobyć prawo jazdy.

Jedną z przyczyn wykluczenia osób uzależnionych i nosicieli HIV jest obawa – granicząca nieraz ze strachem i odrazą – przejawiana przez pozostałych członków społeczeństwa. Ważnym elementem projektu **Ekoszansa** było nawiązanie bliższych kontaktów ze społecznościami lokalnymi z otoczenia ośrodków. Na przykład rolnicy brali udział w szkoleniach proekologicznych, zwłaszcza dotyczących hodowli rodzimych ras zagrożonych wyginięciem. W niektórych przypadkach mogli korzystać z kawiarenek internetowych funkcjonujących na terenie ośrodka. W Lutynce organizowano wspólne imprezy integracyjne dla beneficjentów i społeczności lokalnej. Beneficjenci z ośrodka w Lipiance promowali wśród okolicznych mieszkańców ideę ogrzewania biomasą. Ośrodek w Wyszkanie prowadził zajęcia hipoterapeutyczne dla dzieci z zespołem Downa i porażeniem mózgowym z Dziennego Centrum Aktywności w Wyszkanie. Beneficjenci z Marianówka pomogli starszym mieszkańcom okolicznych wsi w przygotowywaniu opału na zimę. Wszystkie te działania pomogły zmienić obraz samych ośrodków oraz ich podopiecznych w oczach lokalnej społeczności, co miało bezpośredni wpływ na wzrost szans znalezienia pracy przez beneficjentów.

Projekt jest również realizowany przez trzy stowarzyszenia wspierające osoby żyjące z HIV/AIDS w miastach. Stowarzyszenie Wolontariuszy wobec AIDS „Bądź z Nami” stworzyło w Warszawie punkt informacyjno-konsultacyjny, przeprowadziło szkolenia zawodowe z zakresu obsługi wózków widłowych, obsługi kas fiskalnych, programów komputerowej obsługi magazynu oraz podstaw obsługi komputera i Internetu. Warszawska Fundacja „Res Humanae” stworzyła Forum dla Pracy oraz Klub Pracy, w którym beneficjenci mogli uzyskać porady i wsparcie zawodowe i psychologiczne; przeprowadziła ponadto szkolenia z zakresu obsługi komputerów i zakładania działalności gospodarczej. Ośrodek w Dębowcu przeprowadził szkolenia po-

zwalające zdobyć uprawnienia operatora wózków jezdniowych oraz kurs spawalnictwa i kurs na prawo jazdy; zaoferował również warsztaty integracyjne i doradztwo psychologiczno-zawodowe. Podobnie jak w ośrodkach wiejskich, tu również nacisk został położony na zdobycie przez osoby wykluczone kompetencji pozwalających na pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym. Trudnością, z jaką Partnerstwo musiało się zmierzyć w trakcie realizacji projektu, a wynikającą ze specyfiki grupy aktywizowanej zawodowo, była duża rotacja beneficjentów. Rezygnacja z terapii była bowiem równoznaczna z wykluczeniem z projektu. Niektóre ośrodki miały również problemy z pogodzeniem idei terapii z realizowaniem programów aktywizacji zawodowej. Na przykład ośrodek w Wyszkanie, podsumowując swój udział w projekcie zaznaczył, że ...realizacja zbyt dużej liczby programów w Ośrodku spowodowała *rozluźnienie więzi między członkami społeczności terapeutycznej. Jest to zaprzeczenie idei społeczności terapeutycznej i mogło być przyczyną rezygnacji z terapii niektórych beneficjentów.* Niemniej jednak wszystkie ośrodki terapeutyczne odnotowały pozytywne skutki wynikające z uczestnictwa w projekcie osób uzależnionych lub będących nosicielami HIV. Podkreślano, że podopieczni *odzyskali zdolność przeżywania pozytywnych emocji, skonfrontowali się z własnymi słabościami i ograniczeniami, zmienili postawę życiową na proekologiczną, wzmocnili poczucie wiary we własne siły i poczucie odpowiedzialności, wytworzyli w sobie poczucie użyteczności społecznej poprzez udział w „misji poprawiania świata”* (materiały Partnerstwa: broszura „Dajmy sobie pracę – Ekoszansa”). Jak mówi Aleksandra Duda, koordynatorka projektu: *Nagle się okazało, że dzięki przystąpieniu do projektu ludzie przestali rezygnować z pobytu w ośrodku. Udało się zrealizować więcej niż zamierzaliśmy. Jesteśmy przekonani, że odnieśliśmy sukces. Jeśli projekt się skończy, pacjenci tych ośrodków stracą wielką szansę. Model, który udało nam się wypracować, musi być kontynuowany – rząd powinien się o to zatroszczyć [...]. Kierownicy ośrodków wiedzą już, że stosując jedynie terapię wypuszczają na świat osoby całkowicie nieprzygotowane do życia.*

horse farming, biomass acquisition and energy economy for buildings. They could also take their first steps in the certified vocational training workshop as welders, fork lift operators, shop assistants (cash register operation), saw operators, electricians, and florists and participate in the driving licence training.

One of the reasons for the exclusion of drug-dependent people and HIV carriers is the concern, often bordering on scare and aversion, manifested by other members of the society. An important component of the **Ecochance** project was the initiation of contact with local communities living in the vicinity of the centres. For instance, local farmers took part in training on organic farming, notably as regards local breeds of endangered species. In some cases, local community members could use Internet cafes operating on the centre's premises. In Lutyńka, integrative get-togethers were organised for beneficiaries and the local community. The beneficiaries of the centre in Lipianka promoted the concept of generating heat from biomass among the local community members. The centre in Wyszaków offered hippotherapy to children suffering from Down's syndrome and cerebral palsy from the Daycare Activity Centre in Wyszaków. The beneficiaries from Marianówek were helping the elderly from the local community with collecting heating material for the winter. All these activities helped to change the local perceptions on the centres themselves and their patients, which translated directly into growing chances of employment for the beneficiaries.

The project is also implemented by three associations that support HIV carriers/AIDS sufferers living in urban areas. The "Be with Us" (*Bądź z Nam!*) Volunteers' Association against AIDS established an information and consultancy point in Warsaw, conducted vocational training on fork lift operation and basic computer and Internet literacy. The Warsaw Foundation Res Humanae established a Forum for Work and a Work Club, where the beneficiaries could receive vocational and psychology consultancy and support. In addition to that, training was conducted on computer operation and the establishment of business activity. The centre in Dębowiec conducted training allowing beneficiaries to acquire an industrial truck operator license, a welding training session and a driving license course.

They also offered integration workshops as well as psychological and vocational consultancy. Similar to rural centres, the focus here was on the excluded people's acquisition of competencies allowing them to participate to a greater extent in community life.

A difficulty that the Partnership had to deal with during the project, which resulted from the peculiar features of the group subject to vocational mobilisation, was the high rotation of the beneficiaries. Resignation from further therapy often automatically excluded them from the project. Some centres also had problems with reconciling therapy with the implementation of vocational mobilisation schemes. For instance, the centre in Wyszaków, when summarising their participation in the project, noted that *the implementation of too many programmes at the Centre loosened the bonds among the members of the therapeutic community. This contradicts the very concept of the therapeutic community and could be the reason why some beneficiaries resign from therapy.* Despite that, some therapy centres did record positive effects of the participation of drug-dependent persons or HIV carriers. It was underscored that the patients *regained the ability to feel positive emotions, confronted their weaknesses and limitations, changed their life attitude to the environment, consolidated their sense of confidence in their own skills and a sense of responsibility, and managed to evoke in themselves a sense of being useful members of the society by participating in the "world improvement" mission* (material of the Partnership, the brochure "Ecochance – Give Yourself a Job"). As stated by Aleksandra Duda, the coordinator of the project: *Suddenly, it turned out that by virtue of joining the project, the people stopped resigning from therapy at the centre. We managed to achieve more than we had planned. We are positive that this is a success. If the project ends, the patients of the centre will lose a big opportunity. The model that we've managed to work out must be continued – the government should ensure that [...]. The managers of the centres now know that by doing therapy alone they are discharging people who are completely unprepared to conduct a regular life.*

RESOCJALIZACJA PRZEZ CZYNNĄ OCHRONĘ PRZYRODY – Partnerstwo „Czarna Owca – skazani na ochronę przyrody”

Więzienia mają spełniać dwie funkcje: stanowić miejsce odosobnienia dla jednostek stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa lub ładu społecznego, a także resocjalizować je, czyli na powrót przyuczać do życia w społeczeństwie oraz do respektowania jego norm i wartości. Więzienie jest zatem instytucją, której zadaniem jest wykluczanie jednostek zdemoralizowanych, ale jednocześnie powinno ono nadzorować proces ich ponownego włączenia do społeczeństwa.

Jaki jest sens wydawać pieniądze na skazanego, który siedzi, i jest duża szansa, że za chwilę znów będzie siedział, podczas gdy na zewnątrz jest dużo „normalnych” ludzi, którzy też nie mogą znaleźć pracy? Czy nie lepiej byłoby zrobić coś dla tych ostatnich? Partnerzy projektu **Czarna Owca** często musieli odpowiadać na takie pytanie. Postanowili jednak zająć się osobami będącymi w sposób dosłowny na marginesie społeczeństwa, gdyż założyli, że praca jest idealnym instrumentem resocjalizacji. Wiąże ona więźnia ze światem zewnętrznym, łagodzi wszechogarniającą nudę i służy jego rozwojowi osobistemu, dając mu realną szansę na powrót do społeczeństwa.

W Polsce w więzieniach przebywa obecnie ponad 89 tys. skazanych. Zatrudnionych jest 29 037 więźniów, w tym odpłatnie 22 303 (dane na październik 2007 r., strona Służby Więziennej: www.sw.gov.pl).

Partnerstwo stworzyło program angażujący więźniów w działania, łączące resocjalizację, pracę w rolnictwie i ochronę przyrody. Główną grupę beneficjentów stanowią osoby osadzone w Zakładzie Karnym w Wołowie. Partnerstwo postanowiło przygotować tę szczególnie trudną grupę beneficjentów do pracy w gospodarstwie rolnym, a zwłaszcza do samodzielnej hodowli owiec wrzosówek. Działania koncentrowały się na terenie cennych ekologicznie łąk, będących miejscem naturalnego żerowiska i lęgowiska dla wielu gatunków ptaków. Więźniowie wzięli udział w szkoleniach teoretycznych i praktycznych kursach z zakresu opieki nad zwierzętami oraz sposobu ich hodowli i strzyżenia, a także przeprowadzili remont owczarni. Dostępne były kursy z zakresu budownictwa, obróbki metali, przetwórstwa spożywczego i rękodziełnictwa oraz szkolenia z obsługi kos i pił

spalinowych. Więźniowie, którzy nie mogli opuszczać Zakładu zostali zaangażowani do produkcji materiałów promujących projekt: desek do krojenia w kształcie owcy oraz piłek wypchanych wełną owcy wrzosówki, które zostały przekazane do szkół, domów dziecka, przychodni rehabilitacyjnych i szpitali. Wszyscy mogli skorzystać z kursów przedsiębiorczości, bhp i językowych.

Aktywizacja zawodowa więźniów z Wołowa okazała się wyjątkowo trudna: większość z nich ma wykształcenie podstawowe lub niepełne zawodowe, zaś duża część to osoby, które nigdy nie pracowały zawodowo, a dochód czerpały z działalności kryminalnej. Charakterystyczna jest dla nich postawa bierności – jak mówi dyrektor wołowskiego więzienia Marek Gajos: *ja tu leżę, a wy mnie resocjalizujcie*. Dużym problemem był brak nawyku pracy: *dla osoby, która nigdy nie pracowała, wcale nie jest tak łatwo wstać o siódmej, pójść do pracy i wytrwać tam 8 godzin, zwłaszcza jeśli nie miała również sposobności chodzić do szkoły*. Dlatego też dużą rolę pełniły zajęcia mające na celu kształtowanie tzw. umiejętności miękkich – szkolenia motywacyjne, spotkania z psychologami, kursy przedsiębiorczości, które miały zaradzić *owemu kompletnemu brakowi motywacji do czegokolwiek*.

Celem Partnerstwa było przygotowanie skazanych do podjęcia pracy po opuszczeniu zakładu karnego. Jednak przedstawiciel Partnerstwa szczerze przyznaje, że ocena mierzalnej skuteczności działań podjętych w ramach projektu będzie bardzo trudna, gdyż więźniowie po opuszczeniu zakładu najczęściej chcą się odciąć od dotychczasowych kontaktów. Wartość projektu **Czarna Owca** – podobnie jak innych projektów EQUAL skupiających się na aktywizacji zawodowej więźniów – polega na tym, że dotyczył on obszaru dotychczas mocno zaniedbywanego. Przetestowanie modelu aktywizacji zawodowej osób osadzonych pozwoliło dostrzec kierunek dalszych działań, np. konieczność sprawienia, żeby tego typu programy przestały być egzotyką w polskich instytucjach penitencjarnych oraz wprowadzenia zmian w systemie prawnym, umożliwiających rozszerzenie podobnych programów; przede wszystkim jednak położyło podwaliny pod współpracę między tak różnymi instytucjami jak więzienia i organizacje pozarządowe.

SOCIAL REHABILITATION BY THE ACTIVE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT – the “Black Sheep” Partnership

Penitentiaries should serve two functions: be a place of isolation for an individual posing a threat to social security or order, as well as rehabilitate those individuals socially, i.e. teach them how to live in the society and respect its standards and values. As such, the penitentiary is an institution that excludes depraved individuals but at the same time supervises the process of their re-inclusion into the society.

What is the point of spending money on a convict if he is doing time now and there is a great risk that he'll be doing time again soon, when there are so many "regular" people out there who cannot find jobs? Wouldn't it be better to do something for them first? The partners of the **Black Sheep** project often had to answer this question. However, they still decided to help individuals who were literally on the fringes of society, as they came to the conclusion that work is a perfect tool for social rehabilitation. It links the prisoner with the external world, alleviates the overwhelming boredom and serves the purpose of aiding his personal development, offering a real chance to return to society.

In Poland, there are currently over 89,000 prisoners. Of those, 29,037 are employed, of whom 22,303 receive a related compensation package (statistics of October 2007, website of the Penitentiary Service, www.sw.gov.pl).

The Partnership created a programme involving prisoners in activities that combine social rehabilitation, agricultural work and environmental protection. The main group of beneficiaries are inmates of the Penitentiary in Wołów. The Partnership decided to prepare this particularly difficult group of beneficiaries to work on an agricultural farm, mainly the independent farming of the Wrzosówka breed of sheep. The activities were focused on environmentally valuable meadows that formed a natural feeding and nesting land for many bird species. The inmates took part in theoretical training and in practical courses on sheep care as well as farming and shearing. They learned how to operate scythes and chainsaws, as well as repaired the sheepfold. They could also take part in courses on construction and metal processing, food processing and handicraft. Inmates who were not

allowed to leave the Penitentiary had a chance to take part in producing materials promoting the project, such as chopping boards in the shape of sheep and balls filled with Wrzosówka sheep wool, which were later donated to schools, orphanages, rehab outpatient clinics and hospitals. All of them could take part in business operation, OHS and language courses.

The vocational mobilisation of the Wołów prisoners proved to be exceptionally difficult, as most of them only have primary education or partly completed secondary vocational education, and some have never taken up gainful employment as their only source of income was criminal activity. A typical attitude among them was inertia. As characterised by the head of the Wołów Penitentiary, Marek Gajos: *I'm lying back and you go ahead and rehabilitate me.* A big problem was that they had no work habits: *for a person who has never worked, it is not that easy to wake up at seven, go to work and stay there for another 8 hours, especially if he also didn't have the opportunity to go to school.* That is why a significant role was played by courses intended to develop so-called soft skills – motivation training, meetings with psychologists, courses on entrepreneurship that were intended to combat *a total lack of motivation to do anything.*

The objective of the Partnership was to prepare the inmates to take up employment after they left the penitentiary. However, the Partnership's representative admits in all honesty that the quantifiable assessment of the success of the project will be very difficult, as prisoners most often want to cut off all ties with the penitentiary after they leave it. The value of the **Black Sheep** project, similar to other EQUAL projects focusing on the vocational mobilisation of prisoners, was in the fact that it tackled a heavily neglected area. The tested vocational mobilisation methods for prisoners helped to determine the direction of further actions, e.g. the need for such projects to no longer be perceived as exotic by Polish penitentiary institutions, and for the introduction of changes in the legal system that would help to extend the coverage of such projects. First of all, however, the project laid the foundation for the cooperation between institutions that extremely different like penitentiaries and non-governmental organisations.

Aktywizacja zawodowa młodych więźniów stanowiła również element programu wrocławskiego Partnerstwa „Want2Learn”. Przedstawiciele Partnerstwa twierdzą, że z początku realizacja projektu w więzieniu stanowiła *jazdę bez trzymanki, jednak była to grupa bardzo wdzięczna, jeśli chodzi o szkolenia*. Więźniowie chcieli się uczyć, zwłaszcza obsługi komputera. Młodzi więźniowie mieli po cztery godziny zajęć dziennie - od poniedziałku do niedzieli, co według Janusza Karkochy z Zakładu

Karnego nr 1 we Wrocławiu, *wyjęto skazanych z cel i zabito nudę więzienną, a przy tym dało szansę na to, że po wyjściu na wolność będą oni mieli jakieś kompetencje*. Wszystkie strony uznały projekt za sukces resocjalizacyjny, co przełożyło się na bardzo duże zainteresowanie służb więziennych możliwością powielania rozwiązań opracowanych przez Partnerstwo.

The vocational mobilisation of young prisoners was also one item on the agenda of the programme implemented by the Wrocław **Want2Learn** Partnership. Representatives of the Partnership claim that, initially, the project in prisons was *like a rollercoaster ride without seatbelts on, although as a group, they were very responsive as far as training was concerned*. Inmates did want to learn, especially computer skills. Young prisoners had four hours of classes a day, from Monday to

Sunday which, as stated by Janusz Karkocha of Penitentiary No 1 in Wrocław, *got them out of the cells and killed the prison boredom, and at the same time gave them a chance to have some competencies after they return to the outside world*. All parties regarded the rehabilitation project as a success story, which translated into the significant interest of the penitentiary service in repeating the solutions drafted by the Partnership.

SWOBODA EKSPERYMENTOWANIA

Integracja zawodowa osób należących do grup skrajnie wykluczonych – bezdomnych, więźniów, uzależnionych, nosicieli HIV lub chorujących na AIDS – jest zadaniem szczególnie trudnym. Instytucje oficjalnego rynku pracy nie są w stanie odpowiedzieć na ich specyficzne potrzeby, wynikające nie tylko z braku kompetencji, ale przede wszystkim z niedostosowania społecznego, problemów natury psychologicznej, nieumiejętności wchodzenia w relacje społeczne oraz mniej lub bardziej świadomej samoizolacji. Natomiast instytucje pomocy społecznej na ogół skupiają się na dostarczaniu pomocy zachowawczej, zaspokajającej podstawowe potrzeby egzystencjalne. W większości przypadków reagują na przejawy skrajnego wykluczenia społecznego i nie sięgają do jego przyczyn.

Osoby skrajnie wykluczone są poza tym „mało wdzięcznymi” obiektami działań: proces ich reintegracji jest trudny i obciążony dużym prawdopodobieństwem porażki. Dlatego właśnie w przypadku działań nakierowanych na

ich aktywizację społeczną i zawodową sprawdziła się specyficzna formuła, w jakiej działają Partnerstwa EQUAL, pozwalająca na eksperymentowanie ze stosowaniem odważnych, innowacyjnych rozwiązań. Partnerstwa od początku były przygotowane na dużą rotację beneficjentów (rezygnacja z terapii uzależnień była jednoznaczna z usunięciem z projektu). Niemniej jednak udało im się wypracować kilka ciekawych rozwiązań aktywizacyjnych, takich jak metoda towarzyszenia czy powiązanie reintegracji zawodowej z ochroną przyrody. Przede wszystkim jednak, z działalności Partnerstw wynika, że w Polsce brakuje **rozwiązań systemowych**, które połączą zadania różnych instytucji. Reintegracja zawodowa osób wykluczonych musi być poprzedzona reintegracją społeczną, reintegracja społeczna zaś opiera się silnie na aktywizacji zawodowej. **Wielowymiarowy charakter wykluczenia osób skrajnie zmarginalizowanych społecznie wymaga stosowania kompleksowych rozwiązań w rodzaju tych zaproponowanych przez opisane tu Partnerstwa.**

FREEDOM TO EXPERIMENT

The vocational mobilisation of people belonging to extremely excluded groups, such as the homeless, prisoners, drug addicts, HIV carriers or AIDS sufferers, is an exceptionally difficult task. Official labour market institutions are not able to address their peculiar needs, which result not only from their lack of competencies, but most of all from social maladjustment, psychological problems, inability to enter social relations and more or less intentional self-isolation. Moreover, social assistance institutions are usually focused on providing basic subsistence support and fulfilling their basic existence needs. In most cases, they respond to manifestations of extreme social exclusion and do not investigate its reasons.

Furthermore, the extremely excluded are not too rewarding as objects of actions: the process of their re-integration is long and burdened with a high risk of failure. That is why, in the case of actions focused on social and vocational mobilisation, the particular formula employed by EQUAL

Partnerships, which allows experimentation with bold, innovative solutions, has actually proved to be successful. From the very beginning, the Partnerships were prepared for a large rotation of beneficiaries (resignation from dependency therapy was equivalent to removal from the project). Still, a number of interesting solutions for vocational re-integration were worked out, such as the association method or the combination of vocational re-integration with environmental protection. First of all, however, it transpires from the actions of the Partnerships that **systemic solutions** are missing in Poland that would integrate the activities of different institutions. Vocational re-integration of the excluded must be preceded by their social re-integration, and the latter strongly relies on vocational mobilisation. **A multifaceted nature of the exclusion of those extremely marginalised in the social dimension requires the employment of comprehensive solutions, such as those offered by the Partnership described above.**

OPIŚANE PARTNERSTWA

- Wrocławskie Partnerstwo **Want2Learn**, w którego skład wchodzi: Wrocławskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli (administrator), Konsorcjum firm „Vulcan” Sp. z o.o., „Assec”, „Solutions” SA, Dolnośląskie Centrum Informacji Zawodowej, Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży „Kierunek”, Stowarzyszenie „Pro Silesia et Europa” oraz Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor”.
- Wrocławskie Partnerstwo **Wprowadzić na prostą**, w którego skład wchodzi: Towarzystwo „Procy” im. Św. Brata Alberta, Zarząd Główny (administrator), Caritas Diecezji Kieleckiej i Sosnowieckiej, Arcybiskupi Komitet Wsparcia Bernejskich Archidiecezji Częstochowskiej, Gmina Wrocław, Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor”, powiatowe urzędy pracy w Wrocławiu i Zabrzu, Konfederacja Pracodawców Polskich, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1 we Wrocławiu.
- Poznańskie Partnerstwo **Ekonomia społeczna w praktyce**, które utworzyły: Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka” (administrator), Fundacja Dom Wspólnoty „Barka”, Gmina Kwilcz, Instytut Studiów Politycznych PAN, „MaroonPoint” Polska, Ogólnopolski Związek Organizacji na rzecz Integracji Społecznej, Społeczne Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społecznej „Barka”, Stowarzyszenie „Dla Ludzi i Środowiska”, Stowarzyszenie Integracyjne Wspólnoty „Barka”, Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne, Stowarzyszenie „Szkoła Barki” im. Hansa Christiana Kofoeda, Centrum Integracji Społecznej, Stowarzyszenie „Wielkopomoc”, Stowarzyszenie Wydawnicze, Stowarzyszenie na rzecz Spółdzielni Socjalnych.
- Partnerstwo **Ekoszansa - dajmy sobie pracę**, które utworzyły: Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju – UNDP Polska (administrator), Stowarzyszenie Solidarni „Plus”, Stowarzyszenie „Monar”, Stowarzyszenie Regionalny Ośrodek Socjalno-Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska” w Chudobczycach, SPZOZ Ośrodek Rehabilitacji Uzależnionych „Doren” im. Berty Trusiewicz w Różewcu, Samodzielny Wojewódzki Zespół Publicznych Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej w Warszawie, Stowarzyszenie Wolontariuszy wobec AIDS „Bądź z nami”, Polska Fundacja Pomocy Humanitarnej „Res Humanae”.
- Partnerstwo **Czarna Owca – skazani na ochronę przyrody**, w którego skład wchodzi: Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju – UNDP Polska (administrator), Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „Pro Natura”, Zakład Karny w Wołowie, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu, Inicjatywa Samorządowa „Razem”.

DESCRIPTION OF THE PARTNERSHIPS

- Wrocław **Want2Learn** Partnership, composed of: Wrocław Centre for Teachers' Education (Managing Organisation), Consortium of companies: Vulcan Co. Ltd., Asseco Business Solutions AC, Lower Silesia Centre for Vocational Information and Teachers' Education, Catholic Centre for Youth Education "Kana", "Pro Silesia et Europa" Association and Lower Silesian College of Public Services "Asesor".
- Wrocław **Back on Track** Partnership, composed of: St. Brother Albert's Aid Society, Management Board (Managing Organisation), Caritas of the Kielce and Sosnowiec Dioceses, Archbishop's Committee for Support of the Unemployed from the Częstochowa Archdiocese, Municipality of Wrocław, Lower Silesian College of Public Services "Asesor", Powiat Labour Offices in Kielce and Zabrze, Confederation of Polish Employers, Psychological and Pedagogical Centre No 1 in Wrocław.
- Poznań **Social Economy in Practice** Partnership, composed of: "Barka" Mutual Aid Foundation (Managing Organisation), Barka Community House Foundation, Municipality of Kwilcz, Polish Academy of Sciences' Institute for Political Studies, MaroonPoint Polska, National Union of Organisations for Social Integration, "Barka" Sport Association for Social Integration, "For People and Environment" Association, "Barka" Community Integration Association, Social Emergency Association, Hans Christian Kofoed "Barka" School – Social Integration Centre, "Wielkopomoc" Association, Publishing Association, Association for Social Cooperatives.
- **Ecochance – Give Yourself a Job** Partnership, composed of: United Nations Development Programme (Managing Organisation), "Solidarni Plus" Association, "Monar" Association, Regional Social and Educational Centre "For People and Environment" in Chudobczyce, "Doren" Independent Public Health Care Centre – Berta Trusiewicz Centre for Addiction Treatment in Różewiec, Independent Voivodship Psychiatric Care Centre in Warsaw, "Bądź z nami" (*Be with Us*) Association of Voluntary Workers against AIDS, "Res Humanae" Polish Foundation for Humanitarian Aid.
- **Black Sheep. Condemned to Nature Protection** Partnership, composed of: United Nations Development Programme (Managing Organisation), "Pro Natura" Polish Wildlife Friends Society, Penitentiary in Wołów, District Inspectorate of Penitentiary Service in Wrocław, "Together" Self-Government Initiative Association.

Źródła

Kazimierz Frieske, *Marginalność społeczna*, hasło z *Encyklopedii socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1999.

Ryszard Szarfenberg, *Marginalizacja i wykluczenie społeczne. Wykłady, Instytut Polityki Społecznej*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, kwiecień 2006

Wywiady pogłębione z przedstawicielami Partnerstw

Materiały dostarczone przez Partnerstwa

Strony internetowe Partnerstw

References

Kazimierz Frieske, *Marginalność społeczna*, entry from *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warsaw 1999.

Ryszard Szarfenberg, *Marginalizacja i wykluczenie społeczne. Wykłady, Instytut Polityki Społecznej*, University of Warsaw, Warsaw, April 2006

In-depth interviews with representatives of the Partnerships

Materials submitted by the Partnerships

Websites of the Partnerships

Fundacja
FUNDUSZ WSPÓŁPRACY

Fundacja „Fundusz Współpracy” istnieje od 1990 roku. Powołana została w celu realizowania programów wspierających określone sektory gospodarki i obszary życia publicznego oraz zarządzania środkami pochodzącymi z pomocy zagranicznej.

Fundacja realizowała programy dotyczące większości obszarów życia społecznego i gospodarczego w okresie transformacji ustrojowej po 1989 roku oraz w okresie przygotowania Polski do członkostwa w Unii Europejskiej. Zarządzała wspólnotowymi środkami pomocy przedakcesyjnej, ukierunkowanej na przemiany sektora publicznego i pozarządowego. Po wejściu do UE, Fundacji powierzone zostały pionierskie zadania w zakresie absorpcji unijnych funduszy strukturalnych i implementacji inicjatyw wspólnotowych.

OD POCZĄTKU FUNKCJONOWANIA FUNDACJA PROWADZI RÓWNIEŻ KAMPANIE INFORMACYJNE, DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZĄ, SZKOLENIOWĄ I DORADCZĄ ORAZ WIELE INNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ W ZAKRESIE WSPARCIA MERYTORYCZNEGO I UPOWSZECHNIANIA OSIĄGNIĘĆ PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH PROJEKTY.

Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr
tel. (022) 450 98 57

Biuro Programów Wiejskich
tel. (022) 450 99 76

Biuro Jednostki Finansująco-Kontraktującej
tel. (022) 450 99 00

Dział Programów Pomocowych CPF
tel. (022) 450 98 18

Dział Funduszu dla Organizacji Pozarządowych
tel. (022) 450 98 69

Dział Projektów Systemowych
tel. (022) 450 98 10

Fundacja „Fundusz Współpracy”
ul. Górnośląska 4a
00-444 Warszawa
tel. (022) 450 98 00
e-mail: cofund@cofund.org.pl
www.cofund.org.pl

Broszura jest finansowana z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL i rozpowszechniana bezpłatnie.

The booklet is co-financed by the European Social Fund under the EQUAL Community Initiative and is disseminated free of charge.